

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebülfez TAŞDEMİR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet AK

Bilecik, 2019

10166160

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebülfez TAŞDEMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet AK

Bilecik, 2019

10166160

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSIS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Fahriye Tasdemir
Anabilim Dalı : Maliye
Programı : İ.Ö. Tezli
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet AK
Tezin Özgün Adı : Türkiye'de Sigorta Şirketlerinin Vergiler -
denimleri
Tezin İngilizce Adı : Taxation of insurance companies in
Turkey

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 17.10.2019

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ /OY ÇOKLUĞU ile Maliye Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet AK

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Abdullah Burhan BAĞÇI

Üye : Doç. Öğretim Üyesi Fehi AKINCI

Üye :

Üye :

İmza

Başkan

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20.... tarih ve / sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Vergilendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başka eserlerden faydalandığım bölümlerde istenen kurallar çerçevesinde atıfta bulunduğumu, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Ebülfez TAŞDEMİR

09.08.2019

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanması sürecinde, çalışmalarımı titizlikle takip edip, yardım ve katkıları ile beni teşvik eden, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen Değerli Hocam Prof. Dr. Ahmet AK'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Tez Savunma Jürisinde yer alan ve kabulleri ile beni anlayışla değerlendiren hocalarım Doç.Dr. Abdullah Burhan Bahçe ve Doç.Dr. Adil Akıncı'ya, üniversite hayatım boyunca bana emeği geçen kıymetli hocalarıma, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak fedakarlıklarıyla bu günlere gelmemi sağlayan annem Naime, babam Tekin ve hep destekçim olan Cem Öztürk, Kadir Karaca, Refik Celal Yılmaz ve bana çalışma ortamı hazırlayıp çalışmalarına anlayış gösteren değerli eşim Zehra'ya şükranlarımı sunuyorum.

Ebülfez TAŞDEMİR

12.11.2019

ÖZET

Günlük yaşamın beraberinde getirdiği riskin telafisi sigortacılık anlayışı ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bu telafi sigorta akdi ile başlamakta ve beraberinde fon oluşturma kapasitesi ile daha da güçlenmektedir. İleri düzey bir sigortacılık anlayışı ve buna bağlı olarak sunacağı kaliteli hizmetler beraberinde ekonomiyi genişletecektir. Genişleyen ekonomi, ülke vatandaşları başta olmak üzere sosyal faydaları artmış kişiler olacaktır. Sigortacılık anlayışının olmadığı bir ekonomi düşünüldüğünde sigortacılığın vermiş olduğu güven duygusu ve oluşturacağı genişletici etki hiç gerçekleşmeyecektir. Dolayısıyla istihdamı arttırıcı etkisi olan sigortacılık anlayışının bu olumlu etkisinin fark edilmesi üzerine önemini katlayarak dünya ekonomisinde kendine yer edinmiştir.

Gelişmiş dünya ülkelerinde ayrı öneme sahip olan sigorta sektörü ülkemizde henüz yeni yeni bir yatırım alanı olarak görülmeye başlamıştır. Riskin satın alınması ile başlayan bu süreç gelişmiş ülke olma yönünde yeni bir dönemin miladı niteliğindedir. Sigorta şirketleri karşılıklı olarak iki tarafında üstlendikleri poliçe ile bu akdi gerçekleştirir ve riskin paylaşılması mantığına dayanır.

Sigorta şirketleri sundukları birtakım hizmetlerin fiyatı olarak müşterilerinden prim adı altında para toplamaktadır. Toplanan bu primler kanunda belirtilen vergiyi doğuran olay kapsamında ise Türk Vergi Sistemi kapsamında vergiye tabi olacaktır. Çalışmamızda sigorta şirketlerinin mükellef olarak sayıldığı doğrudan ödenen ya da dolaylı ödenen vergiler ve son olarak fonlar başlığı adı altında alınan tutarlar incelenecektir.

Söz konusu vergiler vergi alacaklısı tarafından bazı indirimlere tabi tutulmuş çeşitli açılardan teşvik sayılabilecek hükümler ile kolaylıklar sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak ekonomimizin ihtiyaçlarına tam cevap veremeyen sigorta sektörü bu kısıtlı teşvikler ile desteklenmek yerine sonuç ve öneriler bölümünde belirttiğimiz hususları değerlendirmedir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Şirketleri, Vergisel Yükler, Sigorta Primleri, Fon Oluşturma Gücü

ABSTRACT

Compensation of the risk of daily life is tried to be solved with the understanding of insurance. This compensatory insurance starts with the contract and strengthens with the capacity to create funds with it. An advanced understanding of insurance and the quality services it will offer will expand the economy. The expanding economy will be individuals with increased social benefits, especially citizens of the country. When we consider an economy that does not have an understanding of insurance, the sense of trust and the expanding effect of insurance will never occur. Therefore, it has gained a place in the world economy by multiplying its importance on the realization of this positive effect of insurance understanding which has employment increasing effect.

The insurance sector, which has a distinct importance in developed world countries, has just started to be seen as a new investment area in our country. This process, which started with the purchase of risk, is the milestone of a new era towards becoming a developed country. Insurance companies realize this contract with the policy they take on both sides mutually and rely on the logic of sharing the risk.

Insurance companies collecting money under the name of premium from the location as the price of a number of services they offer. The collected premiums will be subject to tax by the Turkish Tax System, the crime scene, the concept of which gives rise to tax. In our study, the direct and indirect taxes paid by the insurance companies as taxpayers and the son were named as funds.

The said taxes have been subject to certain reductions by the tax creditor and efforts have been made to facilitate the provisions that can be regarded as incentives in various respects. However, the insurance sector, which cannot fully respond to the needs of our economy, is to evaluate the issues mentioned in the results and recommendations section instead of being supported by these limited incentives.

Key Words: Insurance Companies, Tax Payments, Insurance Premiums, Funding Capacity

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SİGORTA

1.1. BELİRSİZLİK RİSK VE SİGORTA.....	5
1.1.1. Belirsizlik ve Risk	5
1.1.2. Sigorta	9
1.2. SİGORTANIN İŞLEVLERİ.....	10
1.3. SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ	11
1.3.1. Mutlak İyi Niyet (Azami Hüsünîyet) Prensibi	11
1.3.2. Sigortalanabilir Menfaat İlişkisi Prensibi.....	12
1.3.3. Tazminat Prensibi.....	12
1.3.4. Halefiyet (Hakların Devri) Prensibi	12
1.3.5. Hasara Katılım (Müşterek Sigorta) Prensibi	13
1.3.6. Hasara En Yakın Neden Prensibi	14

İKİNCİ BÖLÜM
SİGORTA TÜRLERİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEMEL
GÖSTERGELERİ

2.1. SİGORTA TÜRLERİ	15
2.1.1. Sosyal Sigortalar	15
2.1.1.1. Sosyal Sigortalar Kurumu.....	17
2.1.1.2. Bağ – Kur	19
2.1.1.3. T.C. Emekli Sandığı.....	19
2.1.2. Özel Sigortalar.....	20
2.1.2.1. Bireysel Emeklilik.....	21
2.1.2.2. Hayat Sigortası.....	22
2.2. SİGORTANIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	23
2.2.1. Sigortanın Dünya’da ki Gelişimi.....	24
2.2.2. Sigortanın Türkiye’de ki Gelişimi.....	26
2.3. SİGORTA TEMEL GÖSTERGELERİ.....	31
2.3.1. Türkiye’de Temel Göstergeler.....	31
2.3.2. Dünya’da Temel Göstergeler.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ

3.1. TÜRKİYE’DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	40
3.1.1. Doğrudan Ödenen Vergiler.....	42

3.1.1.1 Kurumlar Vergisi.....	42
3.1.1.2 Gelir Vergisi.....	50
3.1.2. Dolaylı Ödenen Vergiler.....	53
3.1.2.1. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi.....	54
3.1.2.2. Yangın Sigorta Vergisi.....	61
3.1.2.3. Katma Değer Vergisi.....	62
3.1.2.4. Damga Vergisi.....	62
3.1.2.5. Veraset ve İntikal Vergisi.....	63
3.1.3. Ödenen Fonlar.....	65
3.1.3.1. Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu.....	66
3.1.3.2. Güvence Hesabı.....	68
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	70
KAYNAKÇA	74
ÖZGEÇMİŞ.....	80

KISALTMALAR

BSMV: Banka ve Sigorta Muameleleri Kanunu

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

DASK: Doğal Afet Sigortaları Kurumu

EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü

GVK: Gelir Vergisi Kanunu

HATMER: Hasar Takip Merkezi

HAYMER: Hayat Sigortası Bilgi Merkezi

KDV: Katma Değer Vergisi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

KVK: Kurumlar Vergisi Kanunu

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

RG: Resmî Gazete

SEGEM: Sigortacılık Eğitim Merkezi Yönetmeliği

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

T.A.Ş: Türk Anonim Şirketi

TARSİM: Tarım Sigortaları Kanunu

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

TRAMER: Trafik Sigortası Bilgi Merkezi

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

TTK: Türk Ticaret Kanunu

VİV: Veraset ve İntikal Vergisi

VİVK: Veraset ve İntikal Vergisi

VUK: Vergi Usul Kanunu

YSV: Yangın Sigortaları Vergisi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Riskin Tanımlanmasında Bakış Açıları.....	5
Tablo 2: Sosyal Sigorta ile Özel Sigorta Arasındaki Farklar	15
Tablo 3: 2018 Yılında Sektördeki Sigorta Şirketleri.....	32
Tablo 4: Türk Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri.....	34
Tablo 5: Sigorta Şirketleri Teminat Tutarları.....	35
Tablo 6: Branşlarına Göre Sigorta Prim Üretimleri.....	36

. ŐEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: GSYH'nin Yıllık Nominal ve Reel Artış Oranları

GİRİŞ

Belirsizlikler ile dolu yaşantımızda risk her zaman hayatımıza yön veren bir olgudur. En basit gözlem ile bile gerçekleşmesini istemediğimiz olaylar dizisinin ihtimali dahi, bu modernleşen dünyada yıpratıcı etkisini gözler önüne sermektedir. Yani hayat devam ettiği sürece risk hep mevcut konumunu koruyacaktır

Dünya'nın sürekli bir değişim içerisinde olması beraberinde risk olgusunun da bir değişim süreci geçirmesine neden olmuştur. Değişen ve çeşitlenen risk devamlılığımızın sağlanması ve fiziksel olarak bu sürecin devamı için engel teşkil etmektedir.

Geçmişten günümüze farklı durumlar ile hayatımızı etkileyen bu riskleri ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ancak risklerin gerçekleşmesi ve vereceği yıpratıcı etkinin ortadan kaldırılması ya da minimuma indirilmesi anlayışı ortak kabul görmüştür.

Sigortanın temelleri günlük yaşamın belirsizlikler ile dolu olması ve bu belirsizliklerin beraberinde getirdiği rizikoların tazyiki sonucu oluşan bir mecburiyet neticesinde atılmıştır. Buradaki asıl hedef ortaya çıkan riskin gerçekleşmesi durumunda zararın paylaşılmasıdır. Çünkü daha önceleri insanlar varlıklarını korumak için tek başlarına birtakım önlemler almış ve en etkili yöntemin sigorta olduğunun farkına varmışlardır.

Aynı zamanda burada riske yön veren kıstas belirsizliğin pozitif ya da negatif olmasının yanında riskin gerçekleşme olasılığının ölçüsüdür. Bu ölçü ile beraber belirsizlik çift taraflı bir bileşene sahiptir yani negatif ise risk, pozitif ise fırsat anlamını taşımaktadır. Kısacası, risk her zaman kötü olmayan bazen fırsat niteliği taşıyan bir olgudur.

Sigorta, sigortacı tarafından sigortalının korunması ve/veya sigorta ile ilgili hizmetlerin yürütülmesi için verilen bir sözdür. Bu hizmet maddi manevi kaybın parasal olarak iyileştirilmesinden ibarettir. Verilen söz sadece tesadüfi olayların meydana getireceği yıpratıcı etkiyi kapsamaktadır. Bu da göstermektedir ki sigortanın kapsamına alınamayan riskler söz konusudur.

Söz konusu sigorta ile taraflar arasında oluşturulan akit iki tarafı da bağlamakta ve meydana gelebilecek kaybı sigortayı yapan taraf yüklenmelidir. Sigortalı ise aldığı

hizmet karşılığında anlaşılan tutarda prim ödemekle yükümlüdür. Aksi takdirde sigorta akdi ile kurulan bağ sakatlanmış olacaktır.

Bireyler ve çeşitli kuruluşlar atacakları her adımda riski göz önünde bulunduracağı için doğal olarak ortaya çıkabilecek zararın minimum olmasını istemektedirler. Bu da ekonomide sanayi, tarım, finans ve ihracatla uğraşan kesim için ayrı bir önem teşkil etmektedir.

Batıya göre ülkemizde daha geç gelişme gösteren sigorta, başlangıçta tamamen yabancıların elindeyken günümüzde büyük ölçüde millileştiği görülmektedir. Ancak millileşme konusunda başarılı olduğumuz kadar sigorta sektörüne verdiğimiz değer kadar başarılı olduğumuz söylenemez. Bu durumda günümüzde halen gerekli çabanın gösterilmediği açıktır.

Ekonominin ihtiyaç duyduğu güven duygusunun devamlılığı için ortaya çıkabilecek risklerin önceden saptanması ve önlem alınması gerekmektedir. Bu durumda sigorta şirketleri üzerine düşenleri yapmalı ve dayanışmada bulunarak riskin dağıtılmasına katkı sağlamalıdır.

Sigortanın esas olarak, zararın ekonomik yönden önemsiz bir hale gelmesini sağlamaktır. Bireyler tek başına karşılayamayacakları zararları bir havuz sistemi yardımıyla aralarında paylaşmaktadırlar. Bu sistemin tarafları sigorta şirketi, sigorta yaptıran ve sigorta sözleşmesidir.

Bir ülkenin ekonomik olarak gelişim gösterebilmesi için bireylerin tasarruflarının yatırımlara yönlendirilmesi altın kuraldır. Bu durumda oluşturulan tasarrufları finans piyasalarında uygun şekilde yatırıma yönlendirebilecek aracı kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece finans piyasasının bir parçası olan sigorta şirketleri önemini her geçen gün arttırmaktadır.

Sigorta şirketleri, mevcut risklerin karşılanması için tahsil ettikleri primleri bir havuzda toplamakta ve hasar ödemeleri için kullanmaktadır. Böylece toplanan bu primlerin ödemelerden ve ayrılan karşılıklardan fazla kalan kısmının yatırıma yönlendirilmesini sağlamaktadır. Yatırımdan elde ettikleri karı ise sigortalılara karşı yükledikleri maddi manevi yükümlülüklerin karşılanabilmesi için kullanabilmektedir.

Günümüzde sosyal ve ekonomik yaşamın her alanında kendini hissettiren sigorta, koruyucu bir güç olarak taraflarına bir liman sunmaktadır. Bu liman bireyleri ve işletmeleri ortaya çıkabilecek zararın paylaşılması amacı ile tedbir için bir araya getirerek fon oluşturulmasına itmiştir. Bu da özellikle fon oluşturmakta zorluk çeken ülkeler için ayrı bir önem teşkil etmektedir.

Bir başka deyişle, sigorta şirketlerinin ortak hedefi riskleri karşılamak iken bunun yanında bünyelerinde topladıkları fonları, hisse senetleri ve tahviller gibi birtakım değerlere yönlendirilmesini sağlayarak sermaye piyasasının gelişmesine katkıda da bulunmaktadır

Ekonomik olarak bakıldığında ise sigorta sektörünün gelişmesi bir ülkenin kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Gelişen sigorta sektörü kaynak tahsisini ve beraberinde sermaye birikimini artırmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörü doyum noktasına ulaşmıştır. Ancak gelişmekte olan ülkelere ise sigortalanabilir kapasite oldukça fazladır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin dünya sigorta pazarına katkısı gittikçe artacaktır. Türkiye sigorta sektörü tüm dünyada köklü değişikliklerin olduğu, hızlı teknolojik gelişmelerin yaşandığı ortama ayak uydurabilmek için rekabetçi faktörleri iyi anlayarak, değişime uyum göstermesi gerekmektedir.

Sigortanın önemli bir faydası da asıl konumuzu oluşturan vergisel bir kaynak olarak görev almasıdır. Aynı zamanda istihdamı olumlu etkilemekte yeni iş olanakları sunmaktadır.

Yabancı ülkelere nazaran ülkemizde henüz gelişmekte olan sigorta, yabancı piyasanın da dikkatini çekmekte bir yatırım aracı olarak görülmektedir. Bu da beraberinde yabancı sermayenin fon ihtiyacı olan ülkelere doğru kaymasına olanak tanımaktadır.

Tez çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde genel olarak sigorta üzerinde durularak, risk, belirsizlik ve sigorta ilişkisi hakkında genel nitelikte bilgiler verilmiş, sigortanın temel prensipleri ve işlevlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, sigortanın tarihsel olarak dünyada ve ülkemizdeki gelişmeleri incelenmiş ve güncel sigorta şirketleri tablolandırılmış ve sigorta türleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü Bölümde, sigorta şirketlerine yüklenen vergiler belirtilmiş ve bunun yanında muafiyet ve istisnalara değinilmiştir. Ayrıca sigortacılıkta önemli yer tutan Teknik Karşılıklar açıklanmış ve sonuç kısmında ise güncel olarak Türkiye'nin durumu ve yapılabilecek birtakım yenilikler konusunda önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SİGORTA

1.1. BELİRSİZLİK, RİSK VE SİGORTA

İnsanlar ekonomik kaygılar taşıyan, rasyonel ilişkiler içinde hareket eden sosyal varlıklardır. Bu nedendir ki bireyler her türlü kazançlarını tıpkı nesillerini devam ettirme güdüsünde olduğu gibi tüm varlıklarını da güdüsel olarak korumayı ve böylece gelecek nesillere aktarmayı hedeflemektedir. Ancak hayatın mutlak gerçeği olan risk ve belirsizlikler bu aktarımı zorlaştırmakta yer yer olanaksız kılmaktadır.

1.1.1. Belirsizlik ve Risk

Risk, kelime itibari ile köken tarihine bakıldığında Arapça da yer alan “risq” ya da Latince olan “risicium” kelimesinden türeyerek diller arası geçiş ile günümüze kadar geldiği düşünülmektedir. Aynı zamandan bu görüş yanında İtalyanca’dan Fransızca’ya tehlike anlamına gelen “risque” sözcüğünden alıntı olduğu ve kökeninin ise bilinmediği düşüncesi ise kabul edilmektedir (<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/risk>), 2018)

Arapça olan “risq” kelimesi kısa süreli hayırlı olmayan bir durumu çağrıştırırken, Latince olan “risicium” ise Odyssey Destanı’nda yer alan Homeros’un Mesina Boğazı’ndan geçerken boğazdaki iki sarp kayalığa “rhiza” olarak seslenmesinden türediği düşünülür (<http://blog.milliyet.com.tr/kelimelerin-tarihi---risk--kelimesinin-etimolojisi/Blog/?BlogNo=225803>, 2018).

Risk ve belirsizlik kavramlarının birçok anlamı bulunmaktadır. Risk, varoluştan beri içerdiği belirsizlik nedeniyle çeşitli kayıplara neden olmuştur. Bu kayıplar riski çok farklı alanlarda boyut kazandırmış ve yine birçok anlam yüklenmesine neden olmuştur. Kısaca henüz gerçekleşmeyen fakat gerçekleşmesi muhtemel olan tehlike olarak tanımlanabilir (Çipil, 2004: 4).

Diğer bir tanımlama da Gündoğdu riski zarar, tehlike ve kayıp ile karşı karşıya kalma olarak ifade etmiş ve riski olumsuz koşulların ortaya çıkma olasılığından ibaret olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda gerçekleşmesi kesin bir tehlike için riskten bahsedilemeyeceğini ancak gerçekleşme ihtimalinin varlığı aşikâr ise işte orada riskten söz edilebileceğini vurgulamıştır.

Belirsizlik ise kelime anlamı ile de örtüşen belirli olmayan, belgisiz olan sonucu tahmin edilemeyen anlamını taşımaktadır (Türk Dil Kurumu, 2018). Yani olayın sonucuna etki edecek faktörlerin sonuç üzerindeki etkisinin bilinmemesi durumunu ifade etmektedir.

Risk doğası itibari ile karmaşık bir yapıya sahiptir ve belirsizlik kavramını da tam anlamı ile içinde barındırmaktadır. Risk ve belirsizlik ilişkisi üzerinde birçok araştırmalar yapılmış ve bu karmaşıklık azaltılmaya çalışılmıştır. Bu karmaşıklığın bir nedeni ise bu belirsiz yapının boyutunun ve ciddiyetinin ölçülememesidir. Bu ölçümde belli başlı kıstaslar olsa da belirsizlik büyük ise riskte büyüktür teorisi tutmamaktadır. Sadece belirsizlik hakkınca yeterince araştırma yapılmamış, eldeki veriler yetersiz tutumu ile ilgili olabileceği doğru kabul edilmektedir. Eğer risk ölçülebilir ise tüm ihtimaller saptanacak belirsizlik azalacak ve o zaman risk düşecek ya da artacaktır. Ancak tam tersi durumda yani her belirsizlik, riski içermemektedir. Eğer risk söz konusu ise mutlaka orada bir tehlike vardır ve kayıp göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak belirsizlik her ihtimalin ölçülebilir bir aşamaya getirilmesinden sonra halen tehlikeden söz edilebiliyorsa o zaman riskten söz edilebilir. Öyleyse belirsizlik ölçülebilir aşamada ise riskin konusunu oluşturmaktadır ve bu durumda ise sigorta ölçülebilir riskleri konu alır diyebilmekteyiz (Uralcan,2011:8) .

Genellikle risk ve belirsizlik kelimeleri birbiri yerine kullanılmakta ve anlam karmaşasına yol açmaktadır. Ancak risk arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme olasılığına ilişkin verilere dayalı olarak ölçülebilirken; belirsizlik verilerin olmadığı durumlarda ölçülememektedir (Çoban,2009:24).

Fakat burada bilinmesi gereken her riskin sigortanın kapsamına alınmamasıdır. Bu kapsama alınabilmesi için bazı koşulları sağlaması kesinlikle gereklidir (Sağlam, 1996:5).

- Gerçekleşme tarihinin belirsiz olması

- Ölçülebilir olması
- Para ile ifade edilebilir olması
- Riskin yasallığı

Risk kelimesi finans alanında farklı görüşler ile birleşerek soyut anlamlar yüklenilmesine sebebiyet vermiştir. Bu görüşler çerçevesinde risk ekonomik anlamda bir kayıp tehlikesi olarak görülmüş ve bu da işletmelerin planlı olarak yürüttükleri faaliyetlerine bir tehdit olarak tanımlanmasına itmiştir. Bu noktada risk yönetimine büyük görevler yüklenmiş mutlak risklerin ve doğuracağı olası sonuçlarının minimum maliyetle en aza indirilmesi için çeşitli metotları geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu da konumuzun temelini oluşturan kavram olması itibari ile de en az maliyetli olan sigortacılık anlayışı kabul gören metot olmuştur (Ünal, 1994:46).

Sigorta taşıdığı önemli kıstaslar bakımından ekonomiye en çok katkı sağlayan risk yönetim metotlarından biridir. Risk yönetim metotları belirsizliği konu alır ve çözümlenerek istatistiksel çıkarımlar elde eder ve bu çıkarımlar doğrultusunda planlamalar yapmaktadır. Buradaki asıl önemli nokta bireyleri sigorta anlayışına iten belirsizliğin farklı bakış açıları nedeni ile farklı değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme farklı görüşler doğrultusunda yönlendirildiğinde sonuçları itibari ile kurumların hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmakta hatta tamamen engel olmaktadır. Riskin tanımlanmasındaki bu farklı bakış açıları Tablo 1’de karıştırmalı bir şekilde sunulmuştur (Çoban,2009:23-25).

Tablo 1: Riskin Tanımlanmasında Bakış Açılıarı:

GELENEKSEL BAKIŞ	YENİ BAKIŞ
Risk kontrol altında tutulması gereken negatif bir etmendir.	Risk uygun koşullarda azımsanmayacak fırsattır
Risk sistematik bir şekilde silo anlayışına göre yönlendirilir.	Risk kısmi görülmez ve kurum çapında yönetime tabidir.
Riskin yönetiminde sorumluluk aşağı seviye delegelere aittir.	Risk yönetiminde sorumluluk üst seviye ve kısım yönetim kadrosuna aittir.
Risk ölçümü kişiden kişiye değişir yani sübjektif yapıya sahiptir.	Risk ölçülebilir yani ampirik çalışmalara dayanır.

Riskin yönetimi için tutarsız ve yapılandırılmamış farklı yönetim metotları uygulanır.	Riskin yönetimi için kuruma ait tüm yönetim sistemlerinde yer verilir.
Yönetime ait iç kontrolün sağlanmasına yönelik bir denetleme kalitesi vardır.	Riskin etkin yönetimi için yönetim kurulunun yapısını oluşturan bir risk komitesi vardır.

Kaynak: Çoban,2009:25

Globalleşen dünyada meydana gelen olumlu gelişmeler ekonominin ihtiyaç duyduğu güveni arttırmakta ve dolası ile risk oranını düşürmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki müspet ya da menfi gelişmelerin risk hesaplamalarını hangi yönde etkileyeceğinden önce, öngörülebilir makroekonomik politikalara öncelik verilmektedir. Bu da göstermektedir ki gelişmekte olan ülkeler arasında güçlü bir makroekonomik tutum sergileyen tercih konusu olacaktır. Çünkü yatırımcılar yüksek kazanç ve daha az risk beklentisi içindedir (Okay 2001:95). Sigorta sektörüne doğru teşvik ve yönlendirmeler de bulunan ülkeler âtil bulunan kapasitenin ekonomiye kazandırılmasını sağlayacak ve uzun vadede gelir elde etmiş olacaktır.

Hukukun üstünlüğünün mutlak olduğu ülkeler de risk oranı diğer ülkelere göre daha düşüktür. Bu kıstas aynı zamanda risk ile iç içe olan sigorta sektörünün tamamlayıcısıdır. Bu etkileşim domino taşı gibi düşünülür ise ilk taş hukuk devleti olacaktır. Hukuk kuralları gerek ülke içinde gerek ülkeler arası olsun, ne kadar iyi uygulanabilir ise, diğer taşlar her zaman güvende olacaktır (Akbaygil,2004:4).

Riskin bu mutlak yapısı bireyleri ve işletmeleri ortaya çıkabilecek zararın paylaşılması amacı ile tedbir niteliğinde bir araya getirerek fon oluşturulmasına itmiştir. Bu da dolayısıyla sigortacılık anlayışının gerekliliğini ortaya koymuştur. Günümüze kadar çeşitli araştırmalar yapılmış ve sigortacılığın ekonominin vazgeçilmez bir yapısı olduğu ortak kanısına varılmıştır. Bireyler ve çeşitli kuruluşlar atacıkları her adımda riski göz önünde bulunduracağı için doğal olarak ortaya çıkabilecek zararın minimum olmasını istemektedirler.

1.1.2. Sigorta

İtalyanca'dan dilimize giren sigorta kelimesinin dilimizde emniyet ve güven anlamını ifade etmektedir. Bu anlam doğrultusunda insanlık tarihi göz önüne alındığında bireylerin, sürekli olarak can ve mallarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldığı apaçık ortadadır. İstenen ise bu riski ortadan kaldırmak veya kaldırılamadığı durumda minimuma indirmektedir. Bu da sigortacılık anlayışının temelini oluşmasında büyük bir rol üstlenmiştir. Sigorta mekanizması sayesinde aynı riske maruz kalan kişiler ortak bir hedef doğrultusunda şartlanır ve mutlak tehlikeye karşı bir müdahale etme imkânını bulmuş olur (Kuşçu ve Afşin Revanoğlu 2011:138).

Sigorta; yaşam ve mal varlıklarının gelecekte karşılaşılabileceği tehdit ve risklere karşı önlem amacı ile garanti altına almak için önceden bir prim ödenmesi suretiyle mağdurların zararlarının oluşturulan bu ortak havuzdan karşılanma mekanizmasına verilen isimdir (Özüdoğru, 2017:83). Bu kavram doğrultusunda TDK' ya bakacak olursak; *“bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bir bağlantı sözleşmesidir”* diye açıklanmıştır.

Ayrıca TTK'nin 1263. Maddesindeki tarifinde *“Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır”* olarak tanımlanmıştır.

Ekonomik anlamda irili ufaklı birçok kayıp yaşatan riskin bertaraf edilmesi için, en eski çağlardan beri işleyişi en etkin ve düşük maliyetli olanı şüphesiz sigortacılık anlayışıdır. Nitekim ekonominin bir parçası olan risk kavramı sürekli bir baskı altında olduğu sürece ekonomi için olumlu bir enstrüman olarak gösterilebilir (Uralcan, 2014:22).

Görülmektedir ki bu tanımlardan çıkarılabilecek ortak kanı bireylerin tek başına aşamayacağı riskler çerçevesinde kendini, yakınlarını ve yine mallarını ortak bir görüş doğrultusunda güvence altına alma duygusundan ibarettir (İnce,2011:7).

1.2. SİGORTANIN İŞLEVLERİ

Sigortacılık sektörü gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de her geçen yıl önemini arttırarak devam ettirmektedir. Yerli ve yabancı yatırımcıların dikkatini çeken bir gelir kaynağı olarak görülen sigorta sektörü bu sektöre olan ilgiyi arttırmaktadır. Böylece her geçen yıl pazar kapasitesini arttıran bu sektör yatırımcılar arasında ilgi ile orantılı olarak rekabeti de arttırmaktadır (<http://www.istekobii.com.tr/sektorler/sigortacilik-sektoru-s20/sektorebakis/sigortacilik-sektoru-b20.aspx> , 2018).

Toplumların ekonomik ve sosyal refahlarının artmasına büyük katkılar sağlayan sigorta sistemi ülkede güvence altına alınmamış birikimlerin korunmasında büyük önem teşkil etmektedir. Korunan bu birikimler belli başlı yönlendirmeler ile ekonomiye finans yönünden büyük destek sağlamaktadır. Henüz yönlendirilmemiş yani âtıl olarak duran özel birikimler büyük bloklar halinde sermaye piyasalarına yönlendirilmekte böylece yatırımlara dönüştürülmektedir. Aynı zamanda bu birikimler sigorta güvencesi altında iki tarafında kazandığı bir sürece hizmet etmiş olmaktadır (Gümüş ve Uzun, 2012:18-19). Sigortacılık anlayışının ekonomik sonuçlarını şöyle sıralayabiliriz;

- Tasarruf oluşumuna büyük katkı sağlamaktadır.
- Sosyo-ekonomik yıkımlara karşı tampon görevi görmektedir.
- Sosyal refah üzerinde pozitif etkiye sahiptir.
- Küresel anlamda ticareti ve ekonomik ilişkileri geliştirir.
- Devlet açısından bir vergi kaynağıdır.
- Azımsanmayacak derece de istihdam alanı sağlayabilmektedir.
- Risk oranının yüksek olduğu büyük yatırımların önünü açar ve karar almada kolaylık sağlar.
- Toplumda dayanışmaya arttırarak huzur ve güven ortamının oluşmasına katkı sağlar.
- Uluslararası ihalelere girebilmek için yerel şirketlere koşulan sigorta zorunluluğu kolaylıkla çözümlenmiş olur.
- Finansal istikrarın sağlanmasını katkı sağlar.
- Finans sisteminin etkinliğine katkı sağlar (Özcan, 2011:62-63).

Burada sıralanan maddeler sigortanın ancak ölçülebilen ekonomik sonuçlarını ifade etmektedir

1.3. SİGORTANIN TEMEL PRENSİPLERİ

Sigortacılık faaliyetleri özü itibari bünyesinde barındırdığı güven duygusu ve uluslararası standartlar göre akdinde kabul gören altı temel prensibi esas almaktadır. Genel olarak bu prensipler:

- Mutlak İyi Niyet Prensibi
- Sigortalabilir Menfaat İlişki Prensibi
- Tazminat Prensibi
- Halefiyet (Hakların Devri) Rücu Prensibi
- Hasara Katılım (Müşterek Sigorta) Prensibi
- Hasara En Yakın Neden Prensibi

1.3.1. Mutlak İyi Niyet (Azami Hüsünüyet) Prensibi

Sigorta bağı kurulurken ve sözleşme ile kurulacak bu bağı tüm aşamalarında ve bu sözleşme ile yüklenilen tüm sorumlulukların taraflarca iyi niyetle hareket etmelerini zorunlu kılan prensiptir. Bu prensip gereği konulan beyan yükümlülüğü yanlış beyan verenleri bazı yaptırımlara bağlanmıştır (Yılmaz, 2010:26).

Güven üzerine kurulan sigorta sözleşmeleri kişinin beyanını esas alır. Bu beyan mutlak iyi niyet prensibi ile ortaya konulmalı ve tarafların sorumluluklarının farkında olmalarını dolayısıyla hile yapmaktan kaçınmalarını gerektirir.

Azami hüsünüyet olarak ta bilinen bu prensip sigorta ettirenin tüm bilgilerini doğru sunmasını zorunlu kıldığı kadar sigorta yapan tarafa da sigorta poliçesinin maddelerini doğru şekilde açıklaması konusunda mecbur bırakmaktadır (Bayar, 2009:17).

1.3.2. Sigortalanabilir Menfaat İlişki Prensibi

Yasal ve mali olarak sigorta yaptırabilme hakkı olarak bilinen bu prensip taraflar arasında poliçe ile kurulan ve para ile ölçülebilen bir menfaat olarak tanımlanabilir. Bu prensip gereği sigorta yaptırılacak şey sigortanın kapsamına girmeli, riziko gerçekleşmiş olmalı yani sigortalı kayıpla karşılaşmalı ve sigortalı ile sigorta konusu arasında ispatlanabilir bir bağ olmalıdır. Aksi takdirde poliçe gereği sigortalı tarafından ödenen prim, bu maddelerin varlığı neticesinde sigorta şirketi hasarı karşılamayı taahhüt etmez (Karkı, 2016;21).

1.3.3. Tazminat Prensibi

Gerçekleşen rizikonun müşkül duruma düşürdüğü sigortalının, eski maddi durumunun korunması yani zararının tazmin edilmesini öngören prensiptir. Sigortalının, para ile ölçülebilen ve sigorta akdi ile güvence altına alınan menfaatlerin zarar görmesi ile birlikte ödenen tutarın zarara eşitliği esastır. Aksi durumda eksik ya da aşkın sigorta söz konusu olacak ve tazminat prensibine uyulmamış olacaktır (Şahin, 2008;14).

Başka bir deyişle tazminat prensibi, rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte sigortalının zarara uğramadan önceki maddi durumunu yine aynı seviyede koruyacak düzeyde ödemedede yapılması gereğini savunmaktadır.

Mal ve sorumluluk sigortaları tazimat sözleşmeleri kapsamına girerken hayat ve ferdi kaza sigortaları miktar sigortaları kapsamına girmektedir (Karkı, 2016:21).

1.3.4. Halefiyet (Hakların Devri) Prensibi

Türk Ticaret Kanunu 1301. Maddesinde halefiyet şu şekilde tanımlanmıştır: *“Sigortacı sigorta bedelini ödedikten sonra hukuken sigorta ettiren kimse yerine geçer. Sigorta ettiren kimsenin vaki zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nispetinde sigortacıya intikal eder.”*

Bir kimsenin başkalarına karşı sahip olduğu hakları üçüncü kişilere devredilip ve yine devrinden sonra üçüncü kişilerce kullanılması, hukuk dilinde halefiyet olarak

tanılandırılmaktadır. Sigortacılık perspektifinde sigortalının zararına karşılık ödenen tazminat neticesinde sigortacı sigortalının yerine geçer ve hukuk kuralları içerisinde bir dava açma hakkı varsa bu hak tazmin edilen zararı aşmayacak oranda sigorta yapan tarafa aktarılmış olur (Şahin, 2008:14).

Bu prensip ile amaç zararı tazmin edilen sigortalının hem sigortacıdan hem de zarardan sorumlu taraftan tazminat alınmasının önüne geçilmektedir. Aksi takdirde iki kez alınan bir tazminat, sigortalı açısından bir haksız kazanç niteliği taşımaktadır. Sigortacı sigortalıya zararını hukuk kurallarına çerçevesinde ödemiş ya da ödeme yükümlülüğünü belirttikten sonra sigortalı tarafın haklarını devralmış ve bütün haklarına halef olur (Aydınalp, 2012:10).

Sigortacının halefiyetten doğan haklarını kullanabilmesi için ise bazı hususlara dikkat etmesi gereklidir.

- Sigortayı yaptıran ve yapan taraf arasında süresi geçmemiş bir sigorta akdi olmalıdır.
- Sigorta akdi ile teminat altına alınan riskin zarar ile vukuu bulmuş olması gerekir.
- Sigortayı yaptıran taraf, zararının tazmini için üçüncü kişilere karşı zararının tazminini isteme hakkına haiz olmalıdır.
- Sigortayı yapan taraf sigortalının zararını karşılamış ya da karşılama yükümlülüğünde bulunmalıdır (Yılmaz, 2010:32)

1.3.5. Hasara Katılım (Müşterek Sigorta) Prensibi

Sigorta edilebilir bir riskin, birden fazla sigorta şirketi tarafından sigortalanması bazen söz konusu olabilir. Böyle durumlarda azami teminat ve gerçekleşen hasar miktarı dikkate alınarak iştirak oranınca tazminat sigortacılar arasında paylaşılır. Bu prensip ile haksız kazanç olanağının önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Hızlı, 2007:19).

Aynı sigorta konusunun, birden fazla sigorta şirketi tarafından sigortalandırılması, kanuna göre üç farklı durumu doğurmaktadır. Bunlar müşterek, çifte ve kısmi sigorta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müşterek sigorta, birden fazla sigorta şirketinin aynı zaman içerisinde aynı rizikonun farklı bölümlerini üstlenmesi olarak tanımlanır. Sigortalanan rizikonun toplam bedelinin sigortacıların tümünün yüklendiği riziko bedeline eşit olmalıdır. Bu durumda sigortacıların her biri yüklendiği bedel kadar sorumluluk taşır.

Çifte sigorta, konusu itibariyle sigortalanan menfaatin tamamının aynı kişi tarafından yine aynı rizikoya karşı tekrar sigorta ettirilmesidir. Ancak bu durum özel bir kistastır ve sadece önceki ve sonraki sigortacılar muvafakat ederse gerçekleşir (Bayar, 2009:20-21. Buna ek olarak sigorta ettiren kimsenin sigortadan doğan haklarından feragat etmiş ya da devir etmiş olması gerekir.

Kısmi sigorta, konusu itibariyle aynı rizikoya karşı farklı tarihlerde aynı süre için sigortacının taahhüt ettiği bedel kadar sorumlu olduğu ve birden fazla sigortacı tarafından sigortalanan menfaat için yapılan sigortadır (Bayar, 2009:20-21).

1.3.6. Hasara En Yakın Neden Prensibi

Sigorta sözleşmesine dayanarak sigortalının ödeme talep edebilmesi için sigortalanan menfaatlardan birinin zarar görmesi gerekmektedir. Meydana gelen hasar genellikle tam olarak saptanamaz bu nedenle hasara en yakın olaylar zinciri üzerinde durulur (Hızlı; 2007:20).

Bu ilke gereği olay zinciri incelenir ve rizikonun sigortanmış ve gerçekleşmiş olması dikkate alınır. Yani gerçekleşmesi muhtemel rizikonun poliçede teminat altına alınmış olduğunun saptanması gerekmektedir. Yangın poliçesi ile güvence altına alınmış olan bir iş yerinin deprem sonrasında meydana gelen bir yangın sonucu zarar görmüş ise poliçede deprem belirtilmediği için zarar tazmin edilmez (Özbolet, 2006:85).

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA TÜRLERİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEMEL GÖSTERGELERİ

2.1. SİGORTA TÜRLERİ

Sigortalar anlam, yapı, kapsam ve hizmet bakımından, çeşitli sınıflara ayrılırken genellikle sosyal ve özel sigorta olmak üzere ikili bir ayrım kullanılmaktadır.

2.1.1. Sosyal Sigortalar

Toplumun tüm kesimi veya bir kısmı için tehdit unsuru oluşturan risklere karşı genellikle kamu eliyle tekel niteliğinde yürütülen zorunlu olarak işletilmesi gerekli olan bir sigorta çeşididir (Çoban, 2009: 11). Ancak çeşit itibari ile bu sigortadan kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayanlar kıyaslandığında faydalanma oranlarında farklılıklar göstermektedir (Yalçın ve Uydacı, 2002:33)

Bu sigorta türü sosyal güvenliğin sağlanması amacı ile bir araç olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda kapsam olarak farklı amaçlara hizmet etseler de sosyal sigortalar özel sigorta ilkesine göre hareket eder. Yani sosyal sigortalar da, sigortacılık tekniğini kullanmaktadırlar. Bu teknik esas olarak aynı statüye sahip kişiler arasında rizikonun dağılmasını ifade eder. Böylece riskin tehdit ettiği aynı statüde ki tüm topluma yayılması ve karşılaşacakları hasarları eşitlemek amacı ile bir sigortalılar topluluğu oluşturmak mümkün olacaktır (Güzel ve Gökçeoğlu,1993:9).

Sosyal sigortalar yapı itibari ile dörde ayrılmaktadır. İlki malullük yani bireyin çalışma sırasında üzerine düşen borcu ifa ederken, çalışma gücünü kısmen veya tamamen sürekli olarak kaybetmesi ve eski işini bir daha önceki durumuna kıyasla ifa edemeyecek duruma gelmesidir. Çalışanın ölmesi veya geçimini sağlayacak derecede kazanç sağlayamayacak duruma düşmesi halinde geride kalanlar için sürekli olarak risk mevcudiyetini korumaktadır. Bu riskin vereceği yıkıcı etkiyi azaltmak amacı ile bu sigorta çeşidine ağırlık verilmektedir.

İkincisi ise analık ve hastalık sigortasıdır. Bireyler günlük yaşamları itibariyle fizyolojik ve ruhi bakımından sağlıklarını kaybetme riski ile karşı karşıyadır. Bireyin sağlığını, çalışma gücünü ya da çalışma yeterliliğini kaybetmesi durumunda hayata tekrar kazandırılabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle hastalanan bireyin tedavi görmesi ve rehabilite edilmesi şarttır. Bu yönüyle hastalık sigortası, hasta olan bireye veya onun bakımı ile yükümlü olduğu çevresine hayata tekrar kazandırılmasını sağlamak amacıyla sağlık yardımı yapan ve çalışmadığı gün kadar nakdi yardım yapan bir sigorta türüdür. Analık sigortası ise sadece kadınları kapsayan yani doğuma bağlı olarak iş görememesi durumunda ortaya çıkan sosyal güvenlik açısından bu sigorta çeşidine gerek duyulmuştur (http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/hastalik_ve_analik/analik_hali,2019)

Üçüncü sigorta türümüz ise meslek hastalıkları ve iş kazası sigortasıdır. İş kazası; sigortalının iş yeri sınırları içerisinde işveren tarafından yüklenen görevi ifa ederken aynı zamanda işveren tarafından sigortalının asıl işi dışında başka bir yere gönderilmesi ya da işveren tarafından tahsil edilen bir araçla sigortalıların toplu olarak götürülüp getirilmeleri durumunda ve yine sigortaya dahil edilen emzikli kadınların çocuklarına ayrılan emzirme süresi sırasında sigortalıyı o anda ya da sonrasında fiziken ya da ruhen zarar veren olgudur. Meslek hastalığı ise; işin tekrarlanan niteliği dolası ile veya yürütüm şartları nedeni ile sigortalının geçici ya da sürekli olarak ruhen ya da bedenen hastalık, sakatlık durumu halleridir. İş kazası ve meslek hastalıkları sigortası sahip oldukları nitelik bakımından geçici veya tamamen iş göremeyen sigortalıya ve yakın çevresine yardımda bulunma gayesi içindedir. İş kazası, sigortalının borcunu ifade ederken aniden gelişen bir durumu ifade ederken meslek hastalığı ise birdenbire olmayan kümülatif bir durumu ifade etmektedir (Çelik, 2006:50)

Son olarak çağdaş toplumların önemli sorunları arasında olan ve sürekli siyaset materyali olarak kullanılan işsizlik; bireyin çalışmayı isteme ve çalışma yeteneğine sahip olduğu halde mevcut ücret ve çalışma şartları altında emeğini sunduğu halde iş bulamamasını ifade etmektedir. Özellikle modern toplumlarda bağımlı olarak çalışanların tek geçim kaynağı ücrettir. Bireyin ücret hakkını elde edebilmesi için bir işte emeğini sunması şarttır. Bu topluluklarda tek geçim kaynağı olan ücret bireyleri işlerini kaybetmeleri durumunda maddi sıkıntılara sokmaktadır. İşsizlik sigortası, sigortalının hastalanması, yaşlanması ve malul olması gibi durumlardan farklı olarak çalışma gücünün etkilenmesini konu almaz. Burada dikkate alınan sosyo-ekonomik koşullar

çerçevesinde bireyin ücretten mahrum kalması halinde kendisinin ve dolayısıyla yakınlarının düşeceği bu müşkül durumdan kurtulması amacıyla belirli bir süre ve miktarda yardımda bulunulmasını garanti etmektedir (<http://www.alomaliye.com/2013/10/19/sosyal-guvenlik-hukukunda-analik-sigortasi-kapsamdaki-sigortalilar-yararlanma-sartlari-ve-saglanan-yardimlar/>, 2019)

Devlet eli ile yürütülen sosyal sigortalar aynı zamanda yine devlet aracılığıyla denetlenir. Ülkemizde faaliyet gösteren sosyal sigorta kurumlarından olan Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı ve Bağ-Kur 20.05.2006 tarihinde Resmî Gazete de yayımlanan 5502 sayılı kanun ile tek çatı altında toplanarak Sosyal Güvenlik Kurumu adını almıştır. Bu yenilik ile sigorta hizmetinin, toplumun tüm kesime eşit, kolay ve ulaşılabilir olması hedeflenmiştir (sgk.gov.tr.).

SGK' ya bağlı olarak hizmetlerine devam eden bu kurumlara geçmişten günümüze değinecek olursak: (Atalay, 2004: 21).

- Sosyal Sigortalar Kurumu
- BAĞ-KUR
- T.C Emekli Sandığı

2.1.1.1. Sosyal Sigortalar Kurumu

1945 senesinde İşçi Sigortaları Kurumu olarak kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), 1964 yılına gelindiğinde 506 sayılı “Sosyal Sigortalar Kanunu” sonrası “Sosyal Sigortalar Kurumu” 2000 yılında ise 616 sayılı KHK ile “Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı” adını almıştır. Kendi içinde özerk yapıya sahip olan SGK, yönetim ve mali açıdan özerk olsa da TBBM ve Cumhurbaşkanlığı Yüksek Denetleme Kurumu tarafından denetime her zaman açıktır (Demircioğlu,2006:79).

Ülkemizde faaliyet alanı olarak kendine yer edinen en geniş sosyal güvenlik kuruluşu SGK' dır. Ülkenin çoğuna hizmet sunan bu kurum, iş hayatından her türlü riskleri sigorta kapsamına alan ve yine yasalara uygun olarak çalışan kesimin sosyal güvenliğinden sorumlu olan bir kuruluş olarak açıklanabilir. Sözleşme gereği sadece çalışanlara sosyal güvenlik hizmeti sunan bir sistemden ziyade ailesine de çeşitli hizmetler sunan hatta çalışanın ölmesi ya da iş göremez duruma gelmesi durumunda geride kalanlara hak sunan bir yapı ile donatılmıştır (Demiray, 2006:42)

SSK ilkeleri günümüzde halen SGK İlkeleri olarak geçerlidir. Bunlar:

- Sosyal Koruma İlkesi: Hizmet akdi ile çalışan kesiminin güvence altına alınmasını ve maddi açıdan müşkül duruma düşmesini engellemek.
- Dayanışma İlkesi: Sosyal adaletin sağlanmasını amaçlayan bu ilke toplumda her bireyin başkasına destek olmasını içerir.
- Sosyal Denkleştirme İlkesi: Artan oranlı bir prim yapısının savunulduğu ve geliri fazla olandan az olana göre daha fazla prim alınmasının savunulduğu ilkedir.
- Tamamlayıcılık ilkesinin sınırlı oluşu: Mağdurların sosyal sigortanın yardımlarından mahrum kaldığı durumunda sosyal yardım ve hizmetler aracılığı ile kısmen de olsa yardım almasını hedefleyen ilkedir.
- Zorunluluk İlkesi: Kamu eli ile yürütülen bu uygulama hizmet bağının kurulması ile kendiliğinden zorunlu olarak oluşur (Yılmaz, 2010:38)

Görevleri ise 5502 sayılı kanunun 3. Maddesinde;

- Ulusal kalkınma strateji ve politikaları ile yıllık uygulama programlarını dikkate alarak sosyal güvenlik politikalarını uygulamak, bu politikaların geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak
- Hizmet sunduğu gerçek ve tüzel kişileri hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek, haklarının kullanılmasını ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak
- Sosyal güvenliğe ilişkin konularda; uluslararası gelişmeleri izlemek, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlar ile iş birliği yapmak, yabancı ülkelerle yapılacak sosyal güvenlik sözleşmelerine ilişkin gerekli çalışmaları yürütmek, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaları uygulamak
- Sosyal güvenlik alanında, kamu idareleri arasında koordinasyon ve iş birliğini sağlamak
- Bu Kanun ve diğer kanunlar ile Kuruma verilen görevleri yapmak olarak açıkça belirtilmiştir.

SGK altında hizmetine devam eden Bağ-Kur ve T.C. Emekli Sandığı ise:

2.1.1.2. Bağ – Kur

1479 sayılı Kanun'un 02.09.1971 tarihinde kabul edilmesinin ardından yine aynı yıl Resmî Gazete 'de yayımlanması ile, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) kurulmuştur.

Bağ-Kur daha öncesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)'altında görev alan bir kuruluş iken 2006 yılına gelindiğinde 5502 sayılı kanun ile Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) 'na bağlanmıştır.

2.1.1.3. T.C. Emekli Sandığı

1866 yılında dul ve yetimler ile subaylara destek sunan ve yine 1880 yılına gelindiğinde ise dul ve yetimler ile mülki memurları konu alan bu sandıklar ilk emekli sandığı hizmeti olarak gösterilmektedir. İlk kurulduğunda yapılan bu yardımların finansmanı için, katılımcılara ve kurumların yapmış olduğu desteklere başvurulmaktaydır.1930 yılına gelindiğinde bir çatı altına toplanan bu sandıklar, mali açıdan devlet bütçesi altına alınmıştır. 1950 yılının ilk günü 5434 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile tüm emekli sandıkları kaldırılmış yerine tüm sandıkları kapsayan Emekli Sandığı Müdürlüğü kurulmuştur (Demircioğlu, 2006:87).

T.C. Emekli Sandığından faydalanacak kişilere yapılacak yardım ancak aylık bağlandıktan sonra yapılabilir. Bu sandığın asıl amacı hak sahiplerine sağlık yönünden yardım sağlamaktır. Bu yardımlar ilgili Kanun'un Geçici 139. Maddesinde yer alan sağlık yardımlar şu şekildedir (Çelik,2006:33)

- Klinikte ve laboratuvarında yapılacak muayenelerin yapılmasına olanak sağlamak.
- Gerekli görüldüğünde sağlık kurumlarına yatırılmasına olanak tanımak.
- Sigortalının iş göremez duruma gelmesi durumunda kaza ve hastalığının derecesine göre iş göremezlik maaşının bağlanmasını sağlamak.
- Tedavi için ne gerekli ise teminini sağlamak.

Sandığı görevleri ise 5434 sayılı kanunda;

- 5434 sayılı Kanun gereği emekli, adi malullük, vazife malullüğü, dul ve yetimlere aylık bağlanması ve ödenmesi ¹
- Dinlenme ve bakımevlerinde kalanların masrafları kendileri karşılanamadığı takdirde aradaki farkı ödemek ²
- Emekli, dul ve yetimler için dinlenme ve Bakımevlerinin tesis ve işletmesini sağlamak ³
- Kesenek iadesinin yapılması ve toptan ödenmesi
- Evlenenlere ve emekli olanlara ikramiye vermek
- 2022 sayılı kanun uyarınca 65 yaşını dolduran müşkül durumda olan ve henüz 65 yaşını doldurmuyan fakat malul ve sakat kalan T.C. vatandaşlarına maaş bağlanması
- Harp ve vazife malullerine, özel kanunlar uyarınca gerekli yardımların sağlanması
- Emekli, dul ve yetimlerin vergi iadesi işlemlerini yürütülmesi
- Harp malulleri ile şehit dul ve yetimlerine tekel paylarını ödenmesi
- Aynı zamanda kendisine verilen diğer görevleri de yerine getirmekle yükümlüdür olarak açıklanmıştır.

2.1.2. Özel Sigortalar

İsteğe bağlı olarak gerçekleştirilen özel sigortalar asıl olarak gerçek ve tüzel kişilerin ve bu kişiliklere bağlı çıkarlarının korunmasını hedefleyen sigorta türüdür. Özel çıkarlar söz konusu olduğunda gönüllülük dikkate alınır ancak istisnaları olmakla birlikte isteyen herkes yaptırabilmektedir (Atalay, 2004: 22).

Ekonomideki sosyal güvenlik boşluğunun asıl yüklenicisi olan sosyal sigortaların özel sigortalar ile ikamesinin olanaksız olması nedeniyle bu noktada ancak tamamlayıcısı olabilmektedir. Çalışanlara yaşamları boyunca hatta sonrasında bile birçok kolaylık

¹ Ek Madde 41 – (28/4/1982 - 2665/2 md. ile gelen Ek 1 inci madde hükmü olup madde numarası teselsül ettirilmiştir.)

² Ek Madde 42 – (28/4/1982 - 2665/2 md. ile gelen Ek 2 nci madde hükmü olup madde numarası teselsül ettirilmiştir.)

³ Ek Madde 44 – (28/4/1982 - 2665/2 md. ile gelen Ek 4 üncü madde hükmü olup madde numarası teselsül ettirilmiştir.)

tanıyan sosyal sigortalara ek olarak çeşitli güvenceler ile destek olan özel sigortalar, önemini her geçen gün arttırmaktadır (Topçuoğlu ve Öztürk,2009;7)

Uzun süren fikir ayrılıkları sonrasında varılan kanı neticesinde birçok ülkede zorunlu olarak yürütülen kamu emeklilik programlarının yanında özel emeklilik programı adı altında gönüllü veya zorunlu olarak yürütülecek bir mekanizma oluşturulması fikri uygulamaya alınmıştır. Sosyal sigortalardan farklı olarak işleyiş kazanan özel sigortalar da güvenceyi sağlayan taraf genellikle işverendir. Bunun yanında yine bağımsız yardım sandıklarından faydanılmakta ya da işçilerin hayat sigortası yapan bir şirkette sigortalandırılması ile sağlanmaktadır (Boyacıoğlu, Öçal, 2018:912-913)

Özel sigortalar farklı açılardan sınıflandırılacağı gibi vade açısından hayat sigortası ve bireysel emeklilik sigortası olmak üzere sınıflamak mümkündür.

2.1.2.1. Bireysel Emeklilik

Sosyal güvenlik mekanizması içinde ayrı bir öneme sahip olan bireysel emeklilik sistemi asıl olarak bireyin tasarrufunu esas alır. Sosyal sigorta kurumları ise asıl hedef olarak gelirin yeniden dağıtılması görevini üstlenici bir yapı sergilemesi nedeni ile tasarruf oluşturmada başarılı değildir. Sosyal sigortalar yapı itibari ile prim ve aylıkların belirlenmesinde getirilen kısıtlamalar nedeni ile daha fazla sosyal güvenlikten faydalanmak için daha fazla prim ödemeye razı olan kesime cevap olamamaktadır. Bu noktada özel sigorta anlayışı bireyler için farklı durum ve koşulları dikkate alarak ve yine tasarrufu ön planda tutarak sosyal sigortaya ek olarak tamamlayıcı bir güvence sistemi oluşturmayı taahhüt eder (Işık, vd., 2011:27).

Çağdaş toplumlarda eşitleyici olarak rol alan bireysel emeklilik sistemi olumsuzlukların kaldırılmasında sosyal sigorta sistemine destek olmaktadır. Devletin desteğiyle kurulan, denetlenen fakat özel sektör tarafından işletilen bireysel emeklilik şirketlerinin sosyal güvenlik ihtiyacı sigortalılardan toplanan bireysel fonlarla sağlanmaktadır.

2.1.2.2. Hayat Sigortası

Hayat sigortası yaşlılığı güvence altına alma, mağdurun arkada kalan yakınlarının hayatlarını devam ettirebilmelerine yardımcı olma ve ekonomik gücün sarsılmasını engellemek için ile bir fon oluşturma düşüncesine bağlı olarak yapılan sigortadır (<http://www.ekodialogg.com/Sigortacilik/hayat-sigortasi-nedir.html>, 2018). Hayat sigortasının amacı poliçe sahibinin aktiflerini korunması ve sahip oldukları varlıkların düşüşüne karşı güvence altına alınmasıdır (Yıldırım, 2017:490)

Hayat sigortaları genel olarak; kaza, hastalık, işsizlik, sakatlık, yaşlılık ve ölüm gibi rizikoları güvence altına alınması düşüncesi ile yapılır. Hayat sigortasının diğer sigortalardan farkı ise; diğer sigortaların poliçe sahibinin sadece maddi zararının telafisini konu alırken hayat sigortası bireyin kendisi veya ailesinin güvencesi sayılır ve poliçe sahibi için bir tasarruf niteliğindedir. Hayat sigortasına sahip bir bireyin, yaşlanması veya ölmesi durumunda geride kalanların müşkül duruma düşmemesi amacıyla tasarruf sağlama üzerine yapılan bir sözleşmedir. Hayat sigortası aynı zamanda düzenli bir birikimi hedeflemekte ve bu toplanan birikimlerin oluşturduğu havuz mekanizması yardımı ile maddi ve manevi zarara uğrayan mağdurların hayata tekrar kazandırılmasının yanında havuzda toplanan bu primler ülke ekonomisi açısından önemli bir yatırım fonu teşkil etmektedir (Koçyiğit ve Dağdaş 2016:6-7)

Sigorta sistemi içerisinde özellikle gelişmiş ülkelerde fon oluşturulma gücüne bakıldığında ise bu yükün hayat sigortaları aracılığı ile sağlandığı görülmektedir. Diğer önemli bir konu ise bu kanaldan elde edilen primlerin vade itibariyle uzun yapıda olmalarıdır. Böylece kolaylıkla sanayi yatırımlarına dönüştürülmesine olanak tanımaktadır (Özüdoğru, 2017:83).

Hayat sigortalarının diğer bir özelliği ise; devletin üstlenmesi gereken ve büyük harcama ile ancak ekonomiye kazandırılacak sosyal güvenlik programlarının işlerliğinde rol yüklenici olmasıdır. Hayat sigortalarının diğer sigorta türlerinden farklı olarak uzun süreli olması nedeni ile yıllar geçtikçe poliçe sahibi yaşlanacak ve risk artacaktır. Fakat burada sadece poliçe sahibi fesih yetkisine sahiptir (Paçacı, 2017:319-320).

Sosyal sigorta ve özel sigorta arasında sözleşmenin kuruluşu itibariyle birçok fark bulunmaktadır. Bu farklar Tablo 2’de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 2: Sosyal Sigorta ile Özel Sigorta Arasındaki Farklar

Sosyal Sigortalar	Özel Sigortalar
Kamu Kuruluşlarıdır	Özel kuruluşlardır
Sigortanın finansmanına iştirak zorunludur	Belli branşlar dışında gönüllülük esastır.
Genellikle uzun süreli yapıya sahiptirler.	Sigorta akdinin süresi poliçede belirtilir ve genellikle bir yıllığına kurulur.
Sigortanın finansmanı konusunda devlet, işveren ve çalışan ortaktır	Sigortalının ödemiş olduğu primler ile finanse edilir.
Toplumsal menfaatler ön plandadır.	Kişisel menfaatler söz konusudur
Sağlanan sosyal güvenlik ile ödenen prim arasında bir bağ bulunmamaktadır.	Sigorta akdi sektör değişikçe farklılık gösterir.
Sigorta kapsamına alınabilmek için belli bir süre belirlenen primi ödemek gerekmektedir.	Karşılıklılık esastır ve anlaşmanın ilk şartıdır.
Kamu hukuku normları, sigorta kurumlarının faaliyetlerinde ağırlık kazanmaktadır.	Özel hukuk normlarına tabidir.
Kamu çıkarları ön planda tutulur.	Özel kesim çıkarları ön plandadır.
Kâr amacı gütmeyiz	Kâr amacı gütmektedir.
Birden fazla kurum ile çalışmadığı gibi bağlı oldukları üstleri ile ilgili çalışmalar yürütür.	Çeşitli sigorta şirketleri ile çalışma yürütebilir.
Riskin ölçüsüne dikkat edilmez bu nedenle farklı risk grupları için genellikle aynı prim tutarı istenir.	Risk unsuru öncelikli esastır ve risk analizine göre uygun görülmediği takdirde sözleşme yapılmaz veya daha yüksek bir prim ödemesi istenir.

Kaynak: (Koçyiğit ve Dağdaş, 2016:5)

2.2. SİGORTANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Geçmişten günümüze farklı yöntemler ile can ve mal varlığını korumaya çalışan insanoğlu birçok yöntem denemiş ve en son sigorta ile buluşmuştur. Kronolojik olarak farklı zamanlarda, farklı toplumlarda, farklı yöntemler denense de amaç hep korumacı tutumdu.

2.2.1. Sigortanın Dünyadaki Gelişimi

Günümüz modern dünyasında şuan ki sigorta anlayışı ile tam anlamıyla örtüşmese de geçmişte bazı benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Bu uygulamaların ilki günümüzden yaklaşık olarak 4000 yıl öncesinde Babiller’de görülmektedir. O çağın ileri gelen ticaret kentlerinden olan Babil, sermaye sahiplerinin kervan sahiplerine vermiş olduğu borcun, kervanların eşkıyalar tarafından soyulması ya da fidye ödemesi ile zorda bırakılmaları durumunda tüccarların aldıkları borçlar silinmekte ve buna karşılık olarak borcun tüccarlardan geri alınması halinde yüklendiklerin riske bedel olarak ilk alınan borcun tutarı üzerinden belirli bir tutar para alınırdı. Bu uygulamayın işleyişinin devamı için Kral Hammurabi daha sonrasında bu uygulamayı kanun haline getirdi. Bu kanunlar içerisinde en büyük ilgi gören ise eşkıyaların saldırısına uğrayan kervanların kaybettikleri malların hesaplanması ve bu zararın diğer kervan üyelerine pay edilmesini öngörmekteydi. Bu uygulama aynı zamanda kara taşımacılığında yer alan ilk tehlike paylaşım uygulamasıdır (Koç, Şenol ve Çevik, 2008:26).

Günümüzden yaklaşık 2600 yıl öncesinde Hindu’lar sigorta özelliği taşıyan bazı kredi anlaşmaları yaptıkları görülmektedir. İçerik açısından basit olan bu anlaşmalar, sigorta düşüncesinin toplumlara yerleşmesi ve gelişmesi açısından büyük öneme sahiptir. Bu anlaşmalar aynı zamandan Orta çağ deniz sigortacılığının temellerini oluşturmaktadır. Daha sonraları ise günümüz sigorta düşüncesine daha yakın olan uygulamalara deniz ticaretinin geliştiği bölgelerde görülmektedir.

İlk denizci topluluklardan olan Kartacalılar, Yunanlılar, Romalılar arasında geminin bir yolculuğa çıkarken üzerindeki yük oranınca borç verilmekte ve gemi limana varamama riski ile beraber limana zayıtsız bir şekilde dönerse hem verilen borç hem de geminin limana varamaması riski karşılığında önemli bir tutar pay alınmaktaydı. Alınan bu payların çok yüksek olması nedeni ile kilise tarafından hoş karşılanmayıp daha sonraları yasaklanmasına neden oldu. Bu yasak büyük olasılıkla, ortaya çıkabilecek zararlara karşı önceden prim alınmasına ve sigorta fikrinin temellerinin atılmasını sağlamıştır.

Sigortanın prim esaslı ilk örneklerine 14. yy’ da Venedik, Cenova ve Floransa şehirlerinde rastlanmaktadır. Fakat günümüz sigorta anlayışı ile benzerlik açısından 15.yy’ı dikkate almak gerekmektedir. 14.yy’ın başlarında değişen ekonomik koşullar

ticarete büyük ivmeler kazandırmıştır. Dönemin deniz ticaretinde lider olan İtalya’da sigortaya duyulan ihtiyaç beraberinde bir ilki getirmiş deniz sigortası kavramı kullanılmaya başlanılmıştır. Sigorta poliçelerinin ilki olarak görülen 23 Ekim 1347 tarihli mukavele İtalya’nın Cenova Limanı’ndan Mayorka’ya hareket edecek Santa Clara isimli geminin taşıyacağı yükünün temini için düzenlendi. İlk sigorta şirketi de yine Cenova şehrinde 1424 yılında kuruldu. 1435 yılında imzalanan Barselona Fermanı ise sigorta konusunda ilk kanuni mevzuat niteliğini taşımaktadır. İtalya’ da başlayan bu sürecin daha sonraları İngiltere’ de ivme kazandığı görülmektedir (<https://www.tsb.org.tr/sigortanin-tarihi.aspx?pageID=438> , 2018)

Sigorta kavramının temellerinin denizde başlaması ve sonraları kapsamını genişleterek can güvenliğinin de dikkate alınması sigortanın bambaşka bir boyut kazanmasını sağlamıştır. Bu fikir gemi ile beraber taşıdığı yükün yanında kaptan, tayfa ve yolcuların da sigorta edilmesinin altında yatmaktaydı. İtalya’ da sermaye sahiplerinden olan Tonti 17 yy.’ da bir ilke imza attı ve Tonties adında bir sistemi kurdu. Bu sistem, belli başlı kişilerin aralarında akitleşerek ortaya ortak bir süre zarfı için belirlenen tutarda bir para koyması ve bu sürenin bittiği tarihte ise hayatta kalanlar arasında bölüşülmesi fikrine dayanmaktaydı. İnsanlar kendilerinin diğer insanlardan daha fazla yaşayacaklarını düşündükleri için bu fikre epey rağbet göstermiştir. Fakat ölen kişilerin maddi kayba uğraması ve belirlenen tarihten önce ölenler için de ölüm riskine karşı bir prim ödemesi kararlaştırıldı. Bu karar da hayat sigortasına geçişin başlangıcı sayılabilir (Serdar Demirci, 2019:26-27).

1650 yılları sonrası sigortacılık profesyonel anlamda ivme kazanmış ve beraberinde iki önemli olayı beraberinde getirmiştir. Bunlardan birincisi artık istatistik hesaplamalarının sigortaya dahil edilmesi, ikincisi ise Londra’ da 2 Eylül 1666 yılında meydana gelen büyük yangın sonrası sigortaya verilen önemin artmasıdır. Dört gün boyunca devam eden bu büyük yangında 13.000 ev ile 100 kilise kül olmuştur. Bu büyük facia sonrasında halk bu yıpratıcı etkiyi bir daha yaşamamak için birtakım önlemler alma yoluna gitmiştir. Bu da kara sigortacılığın doğmasına neden olmuştur. Bu fikirden hareketle 1667 yılına gelindiğinde Fire Office (Yangın Bürosu) kurulmuş akabinde 1684 yılında ise bu büroya bir rakip olarak ilk yangın sigorta şirketi Friendly Society faaliyete geçmiştir. Londra’ da yaşayan Edward Lloyd’a işlettiği kahvehaneyi büyük iş adamları, gemi sahipleri ve tüccarların toplanıp deniz ticaretine ilişkin bilgilerin paylaşılıp

tartışıldığı bir mekân haline getirdi. Aradan geçen dört yıl sonra İngiltere’de temelleri atılan Lloyd’s bu işe verilen ciddiyeti göstermektedir. Burada yolculuğa çıkacak olan gemi veya taşıyacağı yük üzerine teminat veren kişiler artık bir belge düzenlemeye başlamış ve yine Lloyd’un ölümünde sonra bile bunu sürdürmüşlerdir. Lloyd’s adında kurdukları topluluk 1871 yılında İngiltere Parlamentosunda sadece deniz sahasında faaliyet gösteren kişileri kapsayan bir sigorta kuruluşu oluşturulmasını sağlamıştır. Sonraları kapsamını artırarak her türlü sigorta işleminin yapılabileceği bir kuruluş haline gelecektir. Tüm yönleri ile Lloyd’s tamamen kendine özgü, dünyada bir başka benzeri olmayan bir sigorta kuruluşu niteliğini taşımaktadır. Lloyd’s kendi istekleri doğrultusunda teminat veren bir topluluk olması ve aynı zamanda dünya gemiciliğinde istihbaratın merkezi özelliği ile bir ilkler bütünüdür. En belirgin özelliği ise bu topluluk üyelerinin sahip oldukları tüm varlıkları ile sorumlu olmaları ve hiçbir zaman sigortalılar ile direk olarak temas kurmaları bu temasın broker adı verilen aracı kişi veya firmalar ile kurulmasıdır (Çipil, 2008: 29; Taş, 2015:133).

Günümüz çağdaş sigortacılığın temellerinin atılmasına doğal afetler, tren kazaları gibi bazı yıkımlar öncülük ederken sanayi devrimi sırasında yaşanan bazı büyük sorunlar da mühendislik sigortalarının gelişimine önünü açmıştır. 1900’lü yılların başlarına gelindiğinde ise sigorta şirketleri insanların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde örgütlenmiş olması göstermektedir ki etkin bir hizmet sunumu ekonomiye kazandırılmıştır (<https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, 2018)

2.2.3. Sigortanın Türkiye’deki Gelişimi

Türkler, tarihleri boyunca sigorta anlayışına benzer bazı mekanizmalar kursa da sigorta tekniğinin asıl kıstaslarını taşıyan bir yapıyı tam anlamıyla oluşturamamışlardır. Bazı benzer uygulamalar dışında Türkler de başlangıç 12. yy. Selçuklular Dönemi Derbent teşkilatı kabul edilmektedir. O dönemin önemli yollarını elinde bulunduran Selçuklu ticaretin ekonomideki önemini ve yerini ticaret kervanlarını koruyarak aslında göstermektedir. Kervanların haydutlar tarafından yağmalanması veya başka nedenlerle zarar görmesi durumunda devlet bizzat bu zararı kendi karşılamaktaydı. Bu teşkilat aynı zamanda göstermektedir ki devlet tarafından yürütülen bir milli nakliye sigortasıdır (Genç, 2002:23).

Sigortacılık faaliyetlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi açısından ülkemiz diğer dünya ülkeleri ile kıyaslandığında farklı tarih ve nedenlere dayandığı görülmektedir. Ülkemizde sigortacılık faaliyetlerinin başlangıcı çeşitli nedenler dolayısı ile gecikmiştir. İslam'ın sigortayı gayrimüslim olanların işi olarak görmesi ve göçebe yaşamın sadece günü kurtarma amacı taşıması sigorta fikrine olumlu bakılmasını geciktirmiştir.

Sigorta, İngiltere'de Lloyd's ile bir sektör haline gelmesinden çok sonraları ülkemizde de faaliyete göstermeye başlamıştır. Fakat halen dönemin şartlarına nitelik ve nicelik olarak yetebilen bir sektör olarak konum kazanamamıştır. Nitekim Osmanlı Devleti döneminde ise yaklaşık 300 yıl işleyiş gösteren Derbent teşkilatı gecikmeli olsa da artık yerini batının çağdaş sayılan sigorta modeline bırakmıştır. İlk gelişmenin 1864 tarihinde Ticaret-i Bahriye Kanunu ile atılmasından sonra ilk sigorta faaliyetine 1870 yılında rastlanılmaktadır (Çetiner, 2010:26).

Göstermektedir ki bu gelişmenin sebebi ise 1870 yılındaki Büyük Pera Yangını'dır. Bu büyük felaket sonrası sigorta fikri gelişimi hızlandı ve sigorta için çıkan izni ilk olarak 1872 yılında bir İngiliz şirketi değerlendirdi. Akabinde 1878 yılında bir Fransız şirketi gelişme göstermiştir. Sonraki yıllarda ise İtalyan, Alman ve İsveç şirketleri ülkemizde faaliyet göstermeye başladı (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

Genişleyen sigorta sektörüne Türklerin pek önem vermediği görülmektedir. Türkler tarafından bir türlü benimsenemeyen sigorta, oran olarak ülkemizde %1'nin yerli olması yönüyle dikkat çekmektedir. Genellikle azınlık ve yabancı kişiler tarafından yönetilen sigorta şirketleri uzun yıllar boyunca serbest çalışmış, kontrol ve denetimden uzak kalmıştır. İlk yıllar poliçeleri gereği verdikleri sözleri yerlerine getirirken sonraları denetimin eksikliğinden faydalanarak poliçeleri istedikleri gibi iptal edebiliyorlardı. Ayrıca poliçelerin İngilizce ya da Fransızca düzenlenmesi bir uyuşmazlık halinde karar verici kurum olarak Londra ya da kendi yerel kurumları gösterilmesini kolaylaştırıyordu (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

Sigorta ahlakından yoksun çalışan yabancı sigorta şirketleri, dürüst çalışan esnaflara büyük zararlar vermekteydiler. Artık normal yangın tarifesi gereği taahhüt edilenleri bile yerine getirmemekteydiler. Bu nedenle sigorta şirketlerinin bir denetime tabi tutulması ve hükümetçe koyulan kurallara uyması büyük önem taşımaktaydı. Bu

çerçevede ilk adım 12 Temmuz 1912 tarihinde atıldı ve 1 tanesi yerli toplam 44 sigorta şirketi ortak bir yangın tarifesi belirledi. Böylece bir hizmet için farklı tarifelerin sunulmasının önüne geçilmesi hedeflemiştir.

Türkiye’de uygulanan bu ilk tarife beraberinde Yangın Sigortası Şirketleri Sendikasını adında bir örgütün kurulmasını sağladı. Bu örgüt Londra’da bulunan Yangın Bürosu Komitesi’nin (Fire Office Committee) emri ile çalışan sendika tarafından, yangınları büyümeden söndürmek ve yangınların ortaya çıkış nedenlerinin araştırılmasına yönelik Fasman adında bir örgütün kurulmasını sağladı (Yıldırım, 2018).

Kontrol altında tutulmak istenen yabancı sigorta şirketleri, sendikanın olumlu çalışmasına rağmen tüm şirketlerin sendikaya girmemesi nedeniyle etkinlik gösteremedi. Haksız rekabet ortamının oluşması nedeniyle 1908 ve 1914 yıllarında çıkarılan kanunlar ile tüm yabancı şirketlere teminat gösterme ve vergi verme zorunluluğu getirildi. Yabancılara tanınan ayrıcalıklara son verilmesinin ardından sendikanın adı ‘Türkiye’ de Çalışan Sigorta Şirketleri ’olarak değiştirildi. Bu değişiklikler yabancı şirketleri köşeye sıkıştırmış ve yerli şirketler ile ortaklık kurma yoluna itmiştir (Karkı, 2016:16)

Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının ardından sigorta sektöründe yeni bir dönem başlamıştır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte hızlanan millileşme hareketi kendini sigorta alanında da göstermiştir. Böylece 1925 yılında sermayesinin tamamı yerli ait olan Anadolu Sigorta Şirketi ile ilk adım atılmıştır.. 1927 yılına gelindiğinde ise 1160 sayılı “Mükerrer Sigorta İnhisarı” hakkındaki kanun ile 1149 sayılı “Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi” hakkında kanunlar çıkarılmıştır. Böylece sigorta sektöründe döviz tasarrufu ve disiplin hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için 1929 yılında Milli Reasürans T.A.Ş. kurulmuş böylece Türkiye’de reasürans tekeli fiilen başlamıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı şirketler bu tarihten itibaren yaptıkları her sigorta işleminden sonra tahsil ettikleri primin belli bir tutarını Milli Reasürans T.A.Ş.’ye aktarmaya başlamıştır (Genç, 2002:24).

1939 yılına gelindiğinde sigorta şirketlerinin üst merciisi olarak Ticaret Bakanlığı gösterildi. 1959 yılında ise yürürlüğe giren 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu ile sigorta sektörü artık ciddi bir biçimde ele alındı. İnsanlar artık bu kanun ile sigorta bilinci oturmaya başladı. Bu yasa ile 1987 yılında yürürlüğe giren 3379 sayılı yasa, sigorta

şirketleri açısından köklü değişiklere gitti ve aynı zamanda yasal boşluklar doldurulmak istendi (Hızlı, 2007:45).

Türkiye’de sigorta sektörünü düzenleme ve denetleme yetkisine sahip olan Ticaret Bakanlığı, 18 Aralık 1987 yılında yayımlanan 303 sayılı K.H.K ile bu yetkisini Başbakanlığa ve müteakiben Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’na bırakmıştır. 1994 yılının Aralık ayında çıkarılan 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Sigortacılık Genel Müdürlüğü göreve başlamıştır. Böylece 1 Mayıs 1990 tarihinden itibaren zorunlu sigorta dışındaki sigorta işlemlerinde konu olan sigorta primlerinde serbest tarifeye geçilmiştir (Kızıltan, 2011:18).

Zaman içerisinde artan sigorta şirketlerine paralel olarak sigortaya duyulan talebinde artmaması 1993 yılında bir takım Kanun Hükmünde Kararnameler ile 7397 sayılı yasada da bazı değişiklere gidilmesini gerektirmiştir. Aynı zamanda 1 Ocak 1995 yılında çıkarılan yasa ile sigorta primlerinin tahsilinde yaşanan sorunlarının giderilmesi hedeflenmiş, poliçe bazında takip sistemi uygulamasına geçilmiş, primlerin artık acente cari hesapları üzerinden takibi kaldırılmıştır (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

1999 yılında büyük kayıplara neden olan depremler 2000 yılına gelindiğinde bir havuz oluşturma amacı ile yönetimini beş yıllığına Millî Reasürans TAŞ ’nin üstlendiği “Doğal Afet Sigortaları Kurumu" (DASK) Pool tesis edildi. Diğer yönden 1927 yılında yürürlüğe giren 1160 sayılı kanun ile oluşturulan reasürans devri 2001 yılının 31 Aralık’ında sona erdi (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

Gelişen dünya içerisinde vatandaşlarının geleceğini güvence altına almak isteyen ve yine Türkiye sigorta sistemini tam anlamı ile ifa edebilmek için Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” ile artık bireysel emeklilik sistemini de faaliyete geçirmiş oldu.

Ülkemizde çiftçilerin emeklerini güvence altına almak amacı ile bir havuz oluşturulma fikri neticesinde 14 Haziran 2005 tarihinde Tarım Sigortaları Kanunu çıkarıldı ve akabinde Sigorta Havuzu (TARSİM) kuruldu. TARSİM’e ait tüm gerçekleştirilen işlemler bu havuzun oluşturulmasını sağlayan sigorta şirketlerinin eşit hisseler ile paydaş oldukları Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi AŞ tarafından yürütülmesi sağlandı (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

Trafik sigortası üretimi yapan sigorta şirketleri, 16.12.2003 tarihinde yayımlanan 25318 sayılı Trafik Sigortası Bilgi Merkezi Yönetmeliği ile kurulan Trafik Sigortası Bilgi Merkezi'ne (TRAMER) 2003 yılının ilk gününden itibaren tüm poliçe bilgileri ile bu poliçeler dikkate alınarak ödenen hasar kayıtlarını kendi sistemine transfer etmiştir. Yeni kayıtları da artık günlük olarak kayıt altına almaya başlamıştır.

14 Haziran 2007 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile sisteme dahil edilen yeni tanım ve uygulamalar ile ilgili ikincil mevzuata ait düzenlemeler tamamlanmıştır.

9 Ağustos 2008 tarihinde Resmî Gazete' de yayımlanan 26962 sayılı yönetmelik ile Sigorta Bilgi Merkezi faaliyetine başlamıştır. Bu gelişme ile Hayat Sigortası Bilgi Merkezi (HAYMER, Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi (TRAMER), Sigortası Bilgi Merkezi (SAGMER), Hasar Takip Merkezi (HATMER) kuruldu. (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

2018 yılına gelindiğinde ise 2'si reasürans 60'ı sigorta olmak üzere toplamda 62 şirketin Türkiye Sigortalar Birliği'nin üyesi olduğu görülmektedir. Bu şirketlerin 38'i hayat dışı alanda faaliyet gösterirken, 4'hayat ve 18'i ise hayat-emeklilik konusunda hizmet vermektedirler (<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>, 2018).

Tablo 3: 2018 Yılında Sektördeki Sigorta Şirketleri

Hayat	4
Hayat Dışı	38
Hayat/Emeklilik	18
Reasürans	2
Toplam	62

Kaynak: www.tsb.org.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi belirlenirken önemli kıstaslar arasında sayılan sigorta düzeyi, ülke ekonomisi üzerinde önemli rollere sahiptir. Ülkemizde sigortacılığın ilk gayesi ekonomik kayıpların önüne geçmek iken sonraları risk kelimesinin yelpazesinin genişletilmesi ve teminat altına alınabilirliğinin artırılması ile beraber bir yatırım aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Sigorta sektörü gelişmekte olan ülkelerin bağımlı oldukları yabancı sermayenin ülkeye getirilmesini sağlamakta ve ekonominin canlandırılmasına destek olmaktadır. Sigorta anlayışının yerleşmediği toplumlarda devlet sigorta bilincinin yerleşmesi için kendisi bizzat yüklenici olmaktadır. Bazı zorunlu kılınan sigortalar bunlara örnek olarak gösterilebilmektedir (Taş, 2015:136-138).

Ülkemizde sigortacılık sektörünün başlangıçta yerli olmaması yine yabancıların menfaatlerini gözetmesi bu sektör de millileşmeyi gerekli kılmıştır. Bunun yanında Türk sigorta sektörünün gelişmesi için çıkarılan pek çok kanun ve atılan çeşitli adımlara rağmen henüz ülkemizin ihtiyaçlarına yetebilecek seviyeye erişmediği söylenebilir (Tatlıdil ve İçen, 2003:22-23).

2.3. SİGORTA TEMEL GÖSTERGELERİ

Sigorta anlayışı ile paylaşılan risk beraberinde sağlamış olduğu pozitif getiri neticesinde ülkeler açısından farklı anlamlar doğurabilmektedir. Bazı durumlar da gerek farklı yorumlama gerek bilgi eksikliği pozitif durumu negatif olarak algılanıp farklı tutumlar sergilenmesine neden olmaktadır. Bu anlamlar neticesinde en doğru değerlendirme, ülkelerin güvenilir kurumlarınca açıklanan istatistiki veriler neticesinde yapılan yorumlar olacaktır.

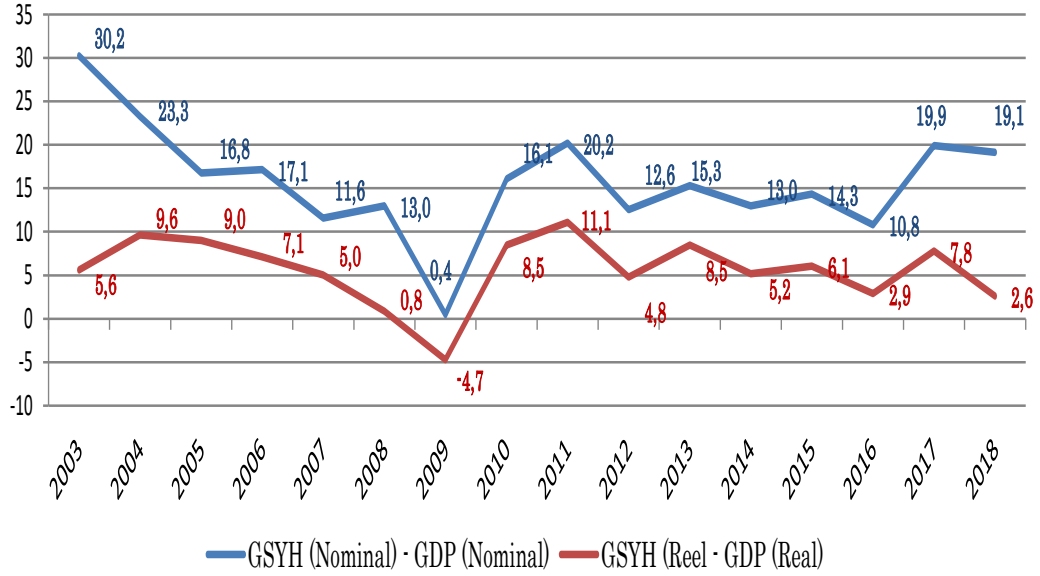
2.3.1. Türkiye’de Temel Göstergeler

Ülkemizde TÜİK verilerine göre 2018 yılında gerçekleşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) cari fiyatlar ile 3,7 trilyon TL’dir. Zincirlenmiş Hacim Endeksi GSYH ise %2,6’lık bir artışla 1,74 milyar TL’ye yükselmiştir. Aynı yıl milli gelir cari fiyatlar ile

%17,6 oranında artış göstermiş 45.463 TL'ye yükselmiştir. Fakat ABD doları olarak %9,1'lik bir azalış ile 9.632 dolara gerilemiştir.

Aşağıdaki grafikte GSYH'nin nominal ve reel olarak yıllık artış oranları gösterilmiştir.

Şekil 1: GSYH'nin Yıllık Nominal ve Reel Artış Oranları

BDDK, SPK ve TSPB verilerine göre (Borsa İstanbul dahil değil) Türkiye'nin 2018 yılında finansal sektörlerin verileri doğrultusunda aktif toplamı %17'lik bir artışla 4,28 trilyon TL'ye yükseldiği görülmektedir

Ülkemizde finans alanında, bankalar en büyük paya sahip sektördür. Bankacılık sektörü 2018 yılında aktif toplamı bakımından %18,7 artış göstermiştir. Ek olarak emeklilik yatırım fonlarında ki olumlu gelişmeler ile %13,8'lik artış gösteren sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerinin aktifleri pozitif ivme kazanmış %17,1 oranında yükselerek 178,42 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Finans alanında faaliyet gösteren sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerinin toplam payı 2018 yılı sonunda %4,17 olarak yerini korumuştur. Ancak sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinin finans alanında ki payı ikinci sırada yer almasına rağmen yeterli seviyede değildir.

Aşağıdaki tabloda finans alanında faaliyet gösteren grupların son beş yıla ait aktif büyüklükleri ile 2018 yılında sahip oldukları paylar gösterilmiştir.

Tablo 4: Türk Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri

(Milyar ₺)	2014	2015	2016	2017	2018	%
Bankalar	1.994,24	2.357,00	2.595,40	3.257,84	3.867,00	90,40
Sigorta, Reas. Emek. Şirketleri	81,02	98,43	122,17	152,32	178,42	4,17
- Emeklilik Yatırım Fonları	37,76	47,97	60,81	77,70	88,41	2,07
Menkul Kıymet Yat. Fonları	33,30	37,19	41,80	54,21	46,81	1,09
Finansal Kiralama Şirketleri	32,60	40,63	48,50	58,12	68,51	1,60
Faktöring Şirketleri	26,50	26,67	33,10	43,71	34,61	0,81
Tüketici Finansman Şirketleri	20,30	27,22	32,80	39,11	39,71	0,93
Aracı Kurumlar*	15,10	15,31	21,20	23,06	21,88	0,51
Gayrimenkul Yatırım Ort.	22,00	21,28	24,96	26,92	19,39	0,45
Girişim Sermayesi Yat. Ort.	1,50	1,33	1,09	2,59	1,49	0,03
Genel Toplam	2.226,56	2.625,05	2.921,02	3.657,89	4.277,81	100,00

Kaynak: HM, BDDK, SPK ve TSPB verilerinden derlenmiştir.

2018 Yılında Prim Üretimi ve Verilen Teminatlar

Türk sigortacılık sektöründe 2018 yıl sonu verilerine göre hayat dışı grubunda 47,7 milyar TL prim üretimi gerçekleşirken, hayat grubunda ise 6,9 milyar TL olmak üzere toplam 54,6 milyar TL prim üretimi gerçekleşmiştir. Prim üretimi 2018 yılı ile kıyaslandığında 2017 yılına göre %17,3 lük bir artış göstermiştir. Toplam üretilen primin 50,4 milyar TL'lik kısmı direkt prim üretimi iken, kalan 4,2 milyar TL'lik kısmı ise reasürans yoluyla elde edilmiştir.

Alınan primler karşılığında yıl içinde sigortalılara verilen toplam teminat tutarı, 6111 sayılı Kanunla Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilen tedavi giderleri teminatı ve Riskli Sigortalılar Havuzuna devredilen teminatlar dahil, hastalık / sağlık branşı hariç olmak üzere 126,9 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

Aşağıdaki tabloda, son üç yıla ilişkin toplam prim üretimi ile teminat verileri sunulmuştur.

Tablo 5: Sigorta Şirketleri Teminat Tutarları

(Milyon)	2016	2017	2018
Teminat Tutarı			
Hayat Dışı Teminat Tutarı	89.115.156	106.268.467	125.886.835
Hayat Teminatı	564.914	670.804	1.005.270
Toplam Teminat	89.861.644	107.186.731	126.892.104

Kaynak: Sigortacılık ve Bes Faaliyet Raporu, 2018

Tablo 6: Branşlarına Göre Sigorta Prim Üretimleri

Branş Adı	2019-08		2018-08		Değişim (%)	Reel Değişim (%)
	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %		
KAZA	1.450.080.020	3,94%	1.185.360.217	3,86%	22,33%	6,37%
HASTALIK-SAĞLIK	5.402.330.059	12,55%	4.055.914.998	11,35%	33,20%	15,81%
KARA ARAÇLARI	5.863.788.557	13,62%	4.896.444.016	13,70%	19,76%	4,13%
Kasko	5.863.788.557	13,62%	4.896.444.016	13,70%	19,76%	4,13%
RAYLI ARAÇLAR	13.280	0,00%	0	0,00%	0,00%	-13,05%
HAVA ARAÇLARI	95.974.708	0,22%	42.916.186	0,12%	123,63%	94,45%
SU ARAÇLARI	290.335.876	0,67%	200.949.994	0,56%	44,48%	25,63%
NAKLİYAT	633.339.888	1,47%	530.154.268	1,48%	19,46%	3,87%
YANGIN VE DOĞAL AFETLER	5.210.635.818	12,10%	4.225.475.814	11,82%	23,31%	7,22%
GENEL ZARARLAR	4.137.102.382	9,61%	3.848.614.883	10,77%	7,50%	-6,53%
KARA ARAÇLARI SORUMLULUK	11.792.136.996	27,39%	10.302.166.792	28,82%	14,46%	-0,48%
Trafik-Yeşil Kart Dahil	11.351.470.472	26,37%	9.942.935.897	27,81%	14,17%	-0,73%
HAVA ARAÇLARI SORUMLULUK	74.548.138	0,17%	43.960.942	0,12%	69,58%	47,45%
SU ARAÇLARI SORUMLULUK	36.058.251	0,08%	25.570.468	0,07%	41,02%	22,61%
GENEL SORUMLULUK	1.131.532.147	2,63%	880.835.709	2,46%	28,46%	11,70%
KREDİ	217.460.325	0,51%	168.184.039	0,47%	29,30%	12,42%
KEFALET	37.858.812	0,09%	28.322.278	0,08%	33,67%	16,23%
FİNANSAL KAYIPLAR	315.141.395	0,73%	208.159.885	0,58%	51,39%	31,64%
DEVLET DESTEKLİ ALACAK SİGORTALARI	9.324.923	0,02%	0	0,00%	0,00%	0,00%
HUKUKSAL KORUMA	130.534.791	0,30%	102.054.974	0,29%	27,91%	11,21%
DESTEK	154.552	0,00%	132.708	0,00%	16,46%	1,26%
HAYATDIŞI TOPLAM	36.828.350.918	85,6%	30.745.218.171	86,0%	19,8%	4,2%
HAYAT TOPLAM	6.217.523.239	14,4%	5.002.161.811	14,0%	24,3%	8,1%
GENEL TOPLAM	43.045.874.156	100,0%	35.747.379.981	100,0%	20,4%	4,7%

Kaynak: www.tsb.org.tr (2019-8 Prim Üretimleri Sıralama)

Ülkemizde 2019 yılı 8. ayı itibari ile toplam sigorta prim üretiminin %85,6'sı hayat dışı grubunda gerçekleşirken %14,4 ü hayat grubunda gerçekleşmiştir. 2018-8 yılında ise toplam primin %86'sı hayat dışı, %14'ü ise hayat grubu branşlarından elde edilmiştir. Görülmektedir ki toplam prim üretiminde hayat dışı sigorta grubunun payı hayat grubundan çok daha yüksektir.

Toplam sigorta prim üretimi içerisinde hayat grubunun 2003 yılında ki payı %20 iken, bireysel emeklilik sistemi ile birlikte yıllar geçtikçe düşüş göstermiş ve 2014 yılından 2016 yılına kadar %12 seviyelerinde yerini korurken bireysel kredilere bağlı hayat sigortalarının etkisiyle 2017 yılında %2,7'lik bir artış ile %14,7 seviyesine ulaşmış ancak 2018 yılındaki kredi hacmindeki daralma nedeni ile %14 seviyesine gerilemiştir (Sigortacılık ve Bes Faaliyet Raporu, 2018).

Sigorta dallarının toplam prim üretimindeki payları incelendiğinde, hayat dışı alanda Hastalık-Sağlık, Kara Araçları Sorumluluk, Kara Araçları, Genel Zararlar ile Yangın ve Doğal Afetler Branşlarının her birinin pazar payının 2019-8 ve 2018-8 yıllarında %10'un üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki hayat dışı grubunda payın yüksek olmasının nedeni birtakım düzenlemeler ile zorunlu olan sigorta çeşitlerini içinde barındırmasıdır.

2018-8 ve 2019-8 yıllarında hayat dışı sigorta branşında prim üretiminin yaklaşık yarısı araç sigortaları ve türevinde gerçekleşmiştir. 2018 ve 2019 yılı ile karşılaştırıldığında, kara araçları sigorta primlerinin payı 2019 yılında 0,48'lik bir düşüş kaydetmiş bunun yanı sıra Trafik-Yeşil Kart dalında ise 0,73'lük bir düşüş göstermiştir.

Hayat grubunun 2017 yılında toplam prim üretimi içinde sahip olduğu pay %15 ve ödenen tazminatlardaki payı %12 iken, 2018 yılında prim üretimindeki ve ödenen tazminat payında yaklaşık 2 puanlık bir düşüş gerçekleşmiştir.

Şirketler tarafından 2018 yılında 24,1 milyar TL'lik kısmı hayat dışı branşlarda olmak üzere toplam 26,8 milyar TL tazminat ödemesi gerçekleştirilmiştir. Ödenen tazminatlar bir önceki yıla göre %23 oranında artmıştır. Söz konusu artışta ödenen tazminat içinde %60'lık paya sahip oto sigortalarında (kara araçları ve kara araçları sorumluluk) ödenen tazminatlarda yaşanan artış etkili olmuştur (Sigortacılık ve Bes Faaliyet Raporu, 2018)

2.3.2. Dünyada Temel Göstergeler

Dünya prim üretimi 2017 yılı ile 2018 yılı kıyaslandığında %1,5 oranında reel olarak artış göstermiştir. Dünyada üretilen toplam 5,2 trilyonluk (ABD Doları) sigorta primlerinin 2,8 trilyon kısmı hayat, 2,4 trilyonluk kısmı ise hayat dışı grupları tarafından üretilmiştir. Toplam üretilen primlerin bir önceki yıla göre %0,2 oranında hayat branşında %3,0'ü ise hayat dışı grubunda yükseliş kaydetmiştir.

2017 ve 2018 yılları için dünya ve ülkemizin karşılaştırmalı reel büyüme oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Reel Büyüme Oranları (%)

	2017			2018		
	Hayat Life	Hayat Dışı Non - Life	Toplam Total	Hayat Life	Hayat Dışı Non - Life	Toplam Total
Gelişmiş Piyasalar	-2,7	1,9	-0,6	0,8	1,9	1,3
Gelişmekte Olan Piyasalar	13,8	6,1	10,3	-2,0	4,1	2,1
Toplam	0,5	2,8	1,5	0,2	3,0	1,5
Türkiye	21,5	-2,9	0,2	-12,3	0,5	-1,5

Kaynak: Sigma Dergisi, 2018 Dünya Sigortacılığı, *Source: Sigma Magazine, World Insurance in 2018, No: 3/2019*

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere ülkemiz geliştirmekte olan piyasalar sınıfında hayat ve hayat dışı grubunda ortalamanın altında büyüme göstermiş 2018 yılını kötü tamamlamıştır. Bunun yanı sıra hayat dışı grubunda %0,5'lik bir reel büyüme göstermesine rağmen, hayat grubunda %12,3'lük bir düşüş kaydetmiştir.

Gelişmekte olan piyasaların toplam üretim içerisindeki payı yıllar itibari ile artmasına rağmen 2018 yılına gelindiğinde halen yetersiz olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan piyasaların oranı dünya toplam prim üretiminde %21'lik yere sahipken, gelişmiş piyasalar %79'luk bir oranla yerini korumaktadır.

Aşağıdaki tabloda dünyada 2018 yılında üretilen tüm prim içerisinde hayat ve hayat dışı grubunun kıtalar arasındaki dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5: 2018 Dünya Prim Üretimi

(Milyar \$)	Hayat	Hayat Dışı	Toplam
ABD ve Kanada	647	950	1.597
Latin Amerika ve Karayipler	71	92	163
Avrupa, Orta Doğu ve Afrika (AODA)	1.009	742	1.751
Gelişmiş AODA	934	627	1.561
Orta ve Doğu Avrupa, Türkiye ve Orta Asya	22	59	80
Orta Doğu ve Afrika	54	56	110
Asya	1.093	590	1.683
Gelişmiş Asya-Pasifik	650	278	928
Gelişmekte Olan Asya-Pasifik	443	312	755
Dünya	2.820	2.373	5.193
Gelişmiş Piyasalar	2.231	1.855	4.086
Gelişmekte Olan Piyasalar	589	518	1.107

Kaynak: www.tsb.org.tr (2019-8 Prim Üretimleri Sıralama)

Kişi Başı Prim Üretimi ve GSYH Oranı

Tablo 6: 2018 Yılı Kişi Başı Prim Üretimi ve GSYH Oranı

	Kişi Başına Prim Üretimi	Prim / GSYH
(ABD Doları)	3.737	7,81
Gelişmiş Piyasalar	169	3,18
Gelişmekte Olan Piyasalar	128	1,36
Dünya	682	6,09

Kaynak: www.tsb.org.tr (2019-8 Prim Üretimleri Sıralama)

2018 yılı dünya sigortacılık verilerine bakıldığında dünya standardının 682 ABD Doları olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ülkemizde ise kişi başı prim üretimi

128 ABD Doları olarak gerçekleşmiş, direkt prim üretiminin GSYH'ye oranı ise %1,36 iken, dünyada %6,09 seviyesindedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

3.1.TÜRKİYE'DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Devletler yapısı ve görevleri itibari ile bazı mali araçlara ihtiyaç duymaktadır. Önceleri bu ihtiyaçlar farklı şekilde giderilmeye çalışılırken günümüzde ise mecburi ve karşılık gözetmeksizin toplanan nakdi tutarlar ile kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi sağlanmaktadır. Devlet gelirlerinin çoğunluğunu oluşturan bu gelir türü genellikle o ülkenin iktisadi yapısını oluşturan en önemli etken görevini üstlenmektedir.

Ülkemizde vergilerin belli kıstaslara göre bölümlendiği ve farklı vergilemelerin olduğu çok vergili bir yapı kullanılmaktadır. Bu bağlamda bu yapıya hizmet eden bu dört ölçüt şu şekilde açıklanabilir (Erdem, Şenyüz ve Tatlıoğlu, 2010:109)

- 1) Vergi hesaplanırken yükümlünün kişisel durumunun gözetildiği subjektif ve objektif ayırım yapıldığı bu ayırım ilk kıstastır.
- 2) Tahakkuk eden verginin ödendikten sonra vergiyi ödeyen ile vergi yükünün fiilen yerleştiği kişinin farklı olduğu bu kıstasta dolaylı ve dolaysız vergi ayırımı yapılmaktadır.
- 3) Vergi yapısı itibari ile kapsamına göre yapılan istifleme sonucu genel ve özel vergi ayırımı yapılmaktadır.
- 4) Vergilendirme yapılırken verginin ekonomik kaynağının hesap edildiği ve Türk vergi sistemi açısından en elverişli olarak görülen bu kıstas ekonomik unsurunun gruplandırıldığı verginin harcama, servet ya da gelir olarak yükümlendirildiği ayırım türüdür.

Türk vergi kanunlarının kaynağı kabul edilen Anayasamızın vergi ödevi başlıklı 73. Maddesinde yer alan “*Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.*” hükmü, verginin yasal bir yükümlülük olduğunun açıklandığı maddedir. Ayrıca ilgili maddenin 3. bendi uyarınca verginin kanuniliği

ilkesine vurgu yapılmış ve bu madde ile bir verginin alınabilmesi için yürürlükte bulunması gerektiği anlaşılmaktadır.

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi gelişen dünya da kendine yer edinen sigorta sektörü son yıllara hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Bu hızlı gelişme sigortacılığın öneminin farkedilmesi ile artmış ve Türk finans sektöründe birinci sırayı alan bankacılık sektörünün hemen arkasına adını yazdırmıştır.

Sigortacılığın asıl konusu risklerin berterafı iken özellikle günümüzde başka amaçlar için de bir enstrüman olarak kullanılmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde fon oluşturmak ve bu oluşturulan fonların doğru yatırım araçları ile tekrar ekonomiye kazandırılması konusunda büyük önem teşkil etmektedir. Sigorta sektörüncen desteklenen finans sektörü fon sıkıntısı çeken ülkelerin kalkınmasında doğru kullanıldığı takdirde dinamik bir farkındalık oluşturacaktır.

Hızla gelişen dünyaya ayak uyduran sigortacılık sektörü paralel olarak yeni vergi yasaları ile belli düzenlemelere tabi tutulmuştur. Sigorta akdi ile kurulan bağ iki tarafa da sorumluluk yüklemekte hem sigorta şirketi hem de sigorta hizmetlerinden faydalananların çeşitli vergi mükellefiyetlerini beraberinde getirmektedir.

Türk vergi mevzuatı gereğince sigorta şirketleri ile doğrudan ilişkili olan Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve dolaylı olarak ilişkisi bulunan BSMV, Veraset ve İntikal Vergisi, Damga Vergisi ve Yangın Sigorta Vergisi ayrıntılı incelenecektir. Ayrıca sigorta ve reasürans şirketleri dolaylı ve dolaysız vergi mükellefi oldukları gibi fon ödemekle de yükümlüdürler.

Doğrudan Ödenen Vergiler

- Gelir Vergisi
- Kurumlar Vergisi

Dolaylı Vergiler

- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
- Veraset ve İntikal Vergisi

- Yangın Sigorta Vergisi
- Katma Değer Vergisi (muaf)
- Damga Vergisi (muaf)

3.1.1.Doğrudan Ödenen Vergiler

Özellikle gelişmiş ülkelerde uygulanan ve yüksek kâr marjı olan sermaye sahiplerinin elde ettiği gelirler üzerinden doğrudan alınan dolaysız vergiler vergi adaletine katkı da bulunmaktadır. Kurumlar vergisi mükellefi olan sigorta şirketleri aynı zamanda gelir vergisi kapsamına giren işlemlerinden dolayı gelir vergisinin ödenmesinde vergi sorumlusu durumundadırlar.

3.1.1.1. Kurumlar Vergisi

Sigorta şirketlerinin de tabi olduğu bu vergi türü Türk vergi sisteminde geliri esas alan iki vergiden biridir. 1950 reformu ile birlikte kabul edilen bu vergi konusu itibari ile gerçek kişiler, şahıs şirketleri ve bireysel işletmeler dışında kalan bir takım tüzel kişiler ile tüzel kişiliği bulunmayan bazı oluşumları ele alır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Kurumlar Vergisinin ilk maddesinin 2. bendinde kurum kazancının, Gelir Vergisinin konusu teşkil eden unsurlardan oluştuğu belirtilmiştir. İkinci maddede ise kurumlar vergisi mükelleflerinin bir hesap dönemi içerisinde elde etmiş oldukları safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı açıkça belirtilmiştir.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşunun şekil olarak açıklandığı 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 3. maddesinin ilk bendinde Türkiye'de kurulacak olan sigorta ve reasürans şirketlerinin kooperatif ya da anonim şirket olma zorunluluğu ve bu madde uyarınca her ne şekilde kurulursa kurulsun kurumlar vergisi mükellefi olduğu açıkça belirtilmiştir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun altıncı maddesine göre diğer vergi mükellefleri gibi sigorta ve reasürans şirketleri de bir hesap dönemi içerisinde elde etmiş oldukları safi kurum kazancı üzerinden kurumlar vergisi ödeyeceği ve safi kurum

kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazanç hakkındaki geçerli hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Ayrıca GVK'nın 37. maddesi uyarınca ticari kazanç statüsü taşıyan her türlü ticari faaliyetten elde edilen gelirden indirilebilecek ve indirilemeyecek giderler yine aynı kanunun 40 ve 41. Maddelerinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

GVK'nın 38. maddesi hükümleri safi kurum kazancının tespiti sırasında uygulanmaktadır. Ayrıca bilanço esasına göre ticari kazanç açıklanırken teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi başında ve sonundaki duruma bakılır ve pozitif durum söz konusu ise ticari kazancın varlığından söz edilebilir. Vergilendirme dönemi içinde, işletme sahip veya sahiplerce işletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir; işletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.

Ticari kazancın tespitinde kullanılan bu yöntem Vergi Usul Kanununun değerlemeye ait hükümleri ile yine aynı Kanunun 40 ve 41.maddeleri hükümleri ölçüt kabul edilir.

Genellikle özel tüketim konusunda vergisel teşviklerin uygulandığı sigorta sektöründe sigorta şirketlerine mali yönden destek vermek amacı ile de kurumlar vergisinde bir takım vergisel kolaylıklar tanınmıştır (Sayın, 2008:81). Teşebbüslerin elde ettikleri kurum kazancının tespitinde kanunen indirilecek ve indirilmeyecek giderler KVK'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır. KVK'nın 8. maddesinde kanunen indirebilecek giderler açıklanırken 11. maddesinde de kanunen indirilemeyecek giderler açıklanmıştır.

Kurumlar Vergisi hesabında, Gelir Vergisi Kanunu'nun 40. Maddesinde açıklanan indirilecek giderler de dikkate alınırken, GVK'nın 41. Maddesinde yer alan indirilemeyecek giderlere ilişkin hükümler sadece sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde uygulama alanı bulmaktadır.

Buna göre safi kazancın tespitinde belirlenmesi gereken indirilecek ve indirilemeyecek giderler sigorta ve reasürans şirketlerinde kar ve zarar arasındaki çizgiyi belirlediği için farklı bir öneme sahiptir. Bu giderler ise; menkul kıymet ihraç giderleri, genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme, fesih ve tasfiye giderleri, kuruluş ve örgütlenme giderleri, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komandite ortağın kâr payı, katılım bankalarınca katılma hesabı karşılığında

ödenen kâr payları, sigorta ve reasürans şirketlerinde bilânço günü içerisinde halen devam eden ve sigorta akdinde yer alan teknik karşılıklar olarak kanunda açıkça belirtilmiştir

Sigorta şirketleri, faaliyetleri itibariyle üstlenmiş oldukları teknik riskler için karşılık ayırmak mecburiyetindedir. Bu teknik riskler sigorta akdi gereği bağladığı sigorta şirketinin birtakım kurallar çerçevesinde hareket etmesini gerektirmektedir. Mevcut teşkilat yapısında TC. Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde farklı bir birim olarak yer alan, Hazine Müsteşarlığınca açıklanan yönetmelik gereği altı başlık altında toplanan bu teknik riskler; muallâk tazminat karşılığı kazanılmış prim karşılıkları, dengeleme karşılıkları, sadece hayat sigortalarında geçerli olan matematiksel karşılıklardır. Yine ayrıca sigorta ve reasürans şirketlerini diğer kurumlar vergisi mükelleflerinden ayıran fark ise risklerin yönetiminde bir gereklilik olan teknik karşılıklardır.

Muallâk Tazminat Karşılığı

Muallâk tazminat karşılığı 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 16. Maddesinin 6. Bendinde; kayıt altına alınan ancak henüz ödenmemiş olan tazminat bedelleri ile gerçekleşmiş fakat kayıt altına alınmamış tahmini tazminat bedelleri ve bu bedeller ile ilgili yapılan giderler için ayrılan karşılıkları ve yine bu bedellerin yetmemesi halinde müsteşarlıkça kararlaştırılan esaslar doğrultusunda ayrılmış ek karşılıklar ile oluştuğu açıkça belirtilmiştir.

Bu tanıma ek olarak Kurumlar Vergisi Kanunu 8. Maddesinde yapılan tanımda *“tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya bu hesap yapılmamışsa hasar ve tazminatın ve bunlarla ilgili tüm masrafların tahmini değerleri ile gerçekleşmiş, ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri ve bunlara ilişkin masraflardan, reasürör payı düşüldükten sonra kalan tutar ile saklama payına isabet eden muallâk hasar karşılığı yeterlilik farklarından oluşur”* şeklinde yapılmıştır. Bu tanımlamalar ışığında belirli bir ihbar süresi olmaksızın gerçekleşen ancak kayıt altına alınmayan hasar ve tazminat bedellerinin tamamının kurumlar vergisi matrahından indirilebileceği açıktır.

Mevcut yapısı itibariyle TC. Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde farklı bir birim olarak yer alan Hazine Müsteşarlığı ayrıca muallâk hasar için geçmiş beş yıl için

ayrılan karşılık tutarlarının %90'a ulaşamaması halinde, sigorta şirketleri için ek olarak muallâk hasar karşılığı yeterlilik farkı adı altında kurumlar vergisinin tespitinde gider olarak gösterebilecek bir ayrıcalık tanımıştır.

Kazanılmamış Primler Karşılığı

“Yürürlükte bulunan her bir sigorta sözleşmesine ilişkin olarak yazılan brüt primin, gün esasına göre takip eden hesap dönemine veya dönemlerine sarkan kısımdan; yürürlükte bulunan yıllık hayat sigortaları ile süresi bir yılı aşan birikim priminin de alındığı hayat sigortalarında ise yazılan brüt primlerden varsa birikime ayrılan kısım ve birikim primlerine ait masraf payları düşüldükten sonra kalan tutarın takip eden döneme veya dönemlere sarkan kısımdan oluşur. Ancak gün esasına göre karşılık hesaplaması mümkün olmayan reasürans ve retrosesyon işlemlerinde, 1/8 esasına göre kazanılmamış primler karşılığı ayrılması mümkündür.

Ayrıca, sigorta sözleşmesinin süresi boyunca üstlenilen risk düzeyi ile kazanılan primlerin zamana bağlı dağılımının uyumlu olmadığı kabul edilen sigorta branşlarında, bu karşılık için riskin zaman içinde farklı şekilde oluşumunu dikkate alan, içeriği Hazine Müsteşarlığı'nca belirlenen hesap yöntemleri kullanılır” denilmektedir. (5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu Madde 16/2)

Yine ek olarak karmaşaya yer vermemek için, aynı maddenin 9. bendinde *“Sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin varlıkları, teknik karşılıkları karşılayacak düzeyde olmalıdır. Teknik karşılıklara ilişkin usul ve esaslar ile teknik karşılıkların yatırılacağı varlıklara ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir”* ifadesi yer almaktadır.

Bu bağlamda Sigortacılık Kanunu'nun 16. maddesinin 2 ve 9. bentleri doğrultusunda kazanılmamış primler karşılığı ayrılabilmesi için (Erten, 2013:130)

- Sigorta akdi halen geçerli olmalıdır.
- Kazanılmamış primler karşılığı ayrılırken brüt prim üzerinden hesaplanmalıdır.
- Sigorta poliçesinin son günü bilanço döneminden bir sonraki dönemine sarkmalıdır.
- Geçerliliğini koruyan her bir poliçe için ayrı ayrı kazanılmamış primler karşılığı ayrılmalıdır.

- Kazanılmamış primler karşılığı sözleşmenin başlangıcı ile bitiş tarihi arasındaki gün sayısının bilanço döneminden sonraki güne isabet eden prim olmalıdır.
- Genel literatür dışında istisna olarak, sözleşmenin başlangıç ve bitiş tarihleri belirlendikten sonra, kazanılmamış primler karşılığı 1/8 esasına göre ayrılmalıdır.
- Bu prime ait usul ve düzenlemeler, Hazine Müsteşarlığınca yapılacak yönetmelikle belirlenir.

Diğer bir deyişle kazanılmış primler karşılığı; henüz süresi geçmemiş bağlayıcılığı devam eden sigorta akdi itibari ile yıl içerisinde tahakkuk eden primlerden gerekli komisyonlar düşüldükten sonra kalan kısmın bilanço gününden arda kalan kısmından reasürör payının düşürmesinden sonra primin kalan kısmıdır. Yani henüz kazanılmamış olan primlere karşılık olarak ayrılan rezervdir. Örnek olarak 2010 yılı içerisinde 1 Mart'ta bir yıllığına düzenlenmiş olan bir poliçenin 31 Aralık yani son hesap gününe kadar hesaplanmış olan kısmına kazanılmış prim, bir sonraki döneme yani 2011'e sarkan kısmına ise kazanılmamış prim olarak tanımlama yapılmaktadır. Burada karşımıza primlerin bir dönemden başka bir döneme sarkan kısmının toplam iki ay (Ocak-Şubat) olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Henüz kazanılmamış primler muhasebenin önemli hususlarından olan dönemsellik olgusunun bir gereği olup, dönem içinde elde edilen primlerin, bilanço dönemi dışındaki kısmının ilgili dönem gelirlerine aktarılmasını sağlar. Kazanılmış Primler Karşılığı bu özelliği ile ihtiyatlılık muhasebenin ayrı bir olgusu olan ihtiyatlılık kavramı gereği ayrılan diğer teknik karşılıklardan farklıdır. Bir sonraki döneme ait olan gelirler muhasebeleştirilerek geçici pasif hesaplara kaydedilir ve dönem gelirleri içerisinde çıkarılır. Böylece bir sonraki dönem gelirleri içerisinde yer alması sağlanır.

Bu da göstermektedir ki sözleşmeye ilişkin kazanılmamış primler karşılığının ne kadarlık kısmının cari yıla ne kadarlık kısmının ise sonraki yıla ait olduğu hesaplanırken gün esas dikkate alınmaktadır (Dursun ve Kablan, 2017:70).

Dönemsellik kavramının bir gereği olarak henüz gelir olarak hesaba geçmeyen diğer bir ifade ile ilgili dönemin gelirine yansıtılmayan geçici olarak pasif tarafa yazılan kazanılmamış primler karşılığı, bir sonraki bilanço döneminde, yani yeni yılın hesap döneminin başında ters kayıtlarla kapatılarak dönemin gelir hesaplarına kaydedilir. Böylece

bir sonraki yılın cari döneminde tutulacak yeni kayıtlar üzerinden karşılık ayrılmasına devam edilecektir (Erten, 2013:106).

Dengeleme Karşılıkları

Dengeleme karşılıkları, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 16. maddesinin 4.bendi doğrultusunda *“birbirini takip eden hesap dönemleri içerisinde karşılaşılabilecek tazminat oranlarındaki çeşitli dalgalanmaların dengelenmesi ve yüksek yıkım oluşturacak riskin berterafi için Müsteşarlıkça kararlaştırılan branşlar için ayrılan karşılıktır.”* olarak genel bir tanım yapılabilir. Ayrıca aynı maddenin ilgili bendinde yapılan açıklamada müsteşarlık tarafından yine belirlenen usul ve kaideleri bozmayacak şekilde bu karşılığın ikamesi için ihtiyat ayrılmasına karar verebileceği açıkça belirtilmiştir.

Kurumlar Vergisinin Kanunu'nun 8. maddesine bakıldığında dengeleme karşılığını için Sigortacılık Kanunu'nun da yapılan tanımlamaya benzer bir tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlama da yine birbirini izleyen hesap dönemleri içerisinde karşılaşılabilecek tazminat oranlarındaki çeşitli dalgalanmaların dengelenmesi ve yıkım etkisi yapacak risklerin berterafi için, yalnız mühendislik ve deprem sigortası alanlarında söz konusu deprem teminatına haiz olan dengeleme karşılıklarından oluştuğu açıkça hüküm altına alınmıştır.

Dengeleme karşılıkları için 2007 Ağustos tarihli *“Sigorta ve Reasürans ile emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik”*te başka bir tanımlamaya yer verilmiştir. Buna göre ilgili Yönetmeliğin 9.maddesinde *“birbirini takip eden hesap dönemleri içerisinde karşılaşılabilecek tazminat oranlarındaki çeşitli dalgalanmaların dengelenmesi ve yıkımı yüksek risklerin berterafi için verilen ek teminatlarda dahil olmak üzere tüm branşlara verilen ihtiyari deprem teminatları için her yıl için ayrı ayrı tekabül eden net prim tutarının %12'sine denk gelecek şekilde karşılık ayrılır.”* olarak tanımlama yapılmıştır.

Ayrıca ilgili yönetmeliğin 9. Maddesinde şu hususlara yer verilmiştir. Karşılık ayırma işlemi tüm net primler içerisinde son beş finansal yıl içerisinde yazılan en yüksek tutarın %150'sine ulaşıldığında durdurulur. Buna ek olarak finansal yılda meydana gelen

teknik zararlar ya da deprem sonucunda meydana gelen yıkımlarda şirketler ölüm, kaza, maluliyet hayat sigortası branşlarında ayırmış oldukları karşılıkları tazminat ödemelerinde kullanabilir

Bu karşılık türündeki asıl hedef yıkımı yüksek katastrofik risklere karşı sigorta şirketlerinin konservasyonlarında kalan hasarların gerçekleşmesi durumunda bu hasarları karşılayabilmek için mali olarak güçlü bir halde bulunmasını sağlamaktır. Yukarıda açıklaması da yapılan branşlar için ayrılan karşılıkların dönem karından düşüldükten sonra kalan tutarın kar dağıtımından ayrı tutularak bir fon olarak şirket içerinden hazır tutulmasını ve gerekli görüldüğünde risklerin berterafında kullanılması sağlanmıştır (Yurtsever, 2014:481).

Matematiksel Karşılıklar

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun "Teknik Karşılıklar" başlıklı 16'ncı maddesinin 5. bendinde matematiksel karşılık "*bir yıldan uzun süreli hayat, sağlık, hastalık ve ferdi kaza sigortası sözleşmesi için sigorta şirketleri tarafından sigorta, ettirenler ile lehtarlar arasında yükümlülüklerini karşılamak üzere sözleşme teknik esaslarında belirtilen, istatistiksel ve aktüeryal yöntemler kullanılarak hesaplanan karşılıklar ile taahhüt edilmişse, bu karşılıkların yatırıma yönlendirilmesi sonucu elde edilen sigortalılara ayrılan pay karşılıkları toplamıdır*" şeklinde tanımlanmaktadır.

İlgili madde uyarınca şirketler bir yılı aşan hayat, sağlık ve ferdi kaza sigorta akitleri için sigorta yaptıran ile lehtarlar arasında yüklenen görevlerin yerine getirebilmesi için aktüeryal hususlara göre yeterli derecede matematiksel karşılık ayrılması zorunluluğu vardır.

Hayat matematik karşılıkları her sözleşme için tek tek hesaplanacak olup ve ayrılacak olan tutarın, gelirleri vergi dışında tutulan menkul değerlere yatırılan bölümüne faiz ve temettü payları ise giderler kısmında gösterilmeyecektir (Erol,2011:354).

Teknik karşılıklar içerisinde ayrı yeri olan matematiksel karşılıklar sigortalılardan toplanan tutarlar dikkate alınarak hesaplanmış olan karşılıklar ile yine aynı şekilde ayrılan karşılıkların yatırıma dönüştürülmesinden sağlanan gelirler olarak iki bölümden oluşmaktadır. Ayrılacak olan matematiksel karşılıklar için her bir poliçe için tek tek

sigorta aktüerya hesaplarına göre ve önceden belirlenmiş istatistiki veriler üzerinden hesaplama yapılarak ayrılır. Sonuç olarak mevzuatın gerekliliklerine göre doğru şekilde hesaplanan matematiksel karşılıklar ancak bu şekilde kazancın tespitinde gider olarak gösterilebilecektir (Karkı, 2016:46).

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 8. maddesinin 3.bendinde “*menkul kıymetlere yatırılan kısma ait faiz ve kar paylarının giderler arasında gösterilemeyeceği*”) hükmü yer almaktadır. İlgili kanunun bu hükmü matematiksel karşılık ayrılırken bazı sorunların ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca vergi dışı tutulan faiz ve kar paylarına ait giderlerin ne şekilde tespit edileceği hakkındaki düzenleme yapılmış değildir.

Sigorta ve reasürans şirketlerinde, hayat sigortası dalında teminat yükünü üstlenen şirketlerin hayat matematiksel karşılıklarının yatırıma aktarılmasından elde edilen kazanç ve iratları üzerinden kesilen vergiler, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 34. Maddesinin 1. Bendi uyarınca ilgili sigorta şirketlerinin beyannameleri haiz oluşturulan kurumlar vergisi tutarından düşülebilecektir. Matematiksel karşılıklarının ertesi yıl başında aynen kâra devredilmesi gereklidir.

Kurumlar Vergisinde Beyan, Oran, Tarihi ve Ödenmesi

Vergi sorumlusunun ya da mükellefin bizzat kendisinin beyanı üzerine tarh olunan kurumlar vergisi beyannamesi o döneme ait sonuçları içerir. Kurumlar Vergisinin 14. maddesinde beyannamenin hesap döneminin sona erdiği ayı takip eden dördüncü ayın 1. ve ile 25. gününde dahil mükellef hangi vergi dairesine bağlı ise oraya vermelidir. Verilen beyanname üzerinden tahakkuk ettirilen kurumlar vergisi beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenir.

Özel hesap dönemine haiz kurumlar beyanname verirken ise, o anki hesap döneminin kapatıldığı ayı takip eden 4. ayın ilk günü ile 25. günü de dahil olmak üzere bu tarih aralığında vermekle yükümlüdürler.

İlgili kanunun 14.maddesinin 6. fıkrasında mükellefin hangi vergi dairesine bağlı olduğu vurgulanırken, kanuni veya iş merkezi nerede ise o yerin vergi dairesine bağlı olduğu belirtilmiş bir sonraki firkada ise Maliye Bakanlığı’nın yetki genişliğini açıklama

ihtiyacı duyulmuş ve kanunen ya da kurumların iş merkezlerine bakmaksızın mükellefin bağlı olacağı vergi dairesini belirlemeye yetkisi bulunan kurum olarak gösterilmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığı beyannamelerin içeriğini, şeklini ve gerekli görülen ekleri de sunan kurumdur.

İlgili Kanunun 32.Maddesi uyarınca mükelleflere yüklenen kurumlar vergisi kurum kazancı üzerinden %20 olarak belirlenmiştir. Ancak bazı durumlarda Cumhurbaşkanlığınca bu oran %22 olarak uygulanabilmektedir (KVK Geçici Madde 10). Şu an 2018 ve 2019 yıllarında bu oran %22 olarak işlem görmektedir.

Kurumlar vergisi mükellefleri GVK 'da belirtilen hususlara göre cari dönem vergisinden indirilmek üzere yine söz konusu cari dönemin vergi oranınca geçici vergi ödemekle yükümlendirilmiştirler. Geçici vergi ödenirken üç ay kuralı esastır ve beyan ile ödeme süreleri için ise bu üç aylık dönemleri izleyen ikinci ayın 17.günü akşamına süre tanınmıştır. Yıl içerisinde ödenen geçici vergiler, yıl sonunda tahakkuk edecek cari dönem vergisinden mahsup edilecektir.

KVK. 16. maddesi uyarınca mükellefler bağlı oldukları vergi dairesine beyannameleri verdikleri gün tarh tarihi sayılırken, beyanname posta ile gönderildiğinde ise posta verginin tarhı ile sorumlu vergi dairesine ulaştığı tarihi takip eden 3. gün içerisinde tarh edilmiş sayılır.

Kurumlar Vergisinin Kanunu'nun 14.maddesinde beyannamenin hesap döneminin kapandığı ayı izleyen dördüncü ayın ilk günü ile 25. günü de dahil mükellef hangi vergi dairesine bağlı ise oraya verilirken özel hesap döneminin kullanıldığı hallerde, beyannamenin verileceği ay, hesap döneminin kapandığı aya göre belirlenir. Beyanname hesap döneminin sona erdiği ayı takip eden 4. ayın ilk gününden 25. günü akşamına kadar verilmelidir. Tahakkuk edecek vergi de beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenmelidir. Beyanname posta ile gönderilmiş ise tarh edilen vergi en geç vadesinde ödenmelidir.

3.1.1.2.Gelir Vergisi

Devletler egemenlik güçlerine dayanarak birtakım vergiler ve vergi benzeri gelirler ile yapmış oldukları harcamaları finanse etmeye çalışırlar. Bu gelirler içerisinde

önemli paya sahip olan vergiler içerisinde gelir vergisi geliri doğrudan konu alan bir vergi türüdür. Gelir vergisinde mükellef; geliri elde etmiş olan gerçek kişiler olarak kanunda açıkça vurgulanmıştır. Gelir ise “*gerçek kişinin bir takvim yılı içerisinde kazanç ve iratların safi tutarıdır*” olarak tanımlanmıştır. Gelir hükmü taşıyan kazanç ve iratlar kanunda:

- Ticarî kazançlar
- Ziraî kazançlar
- Ücretler,
- Serbest meslek kazançları
- Gayrimenkul sermaye iratları
- Menkul sermaye iratları
- Diğer kazanç ve iratlar olmak üzere gelir yedi farklı başlık altında sınıflandırılmıştır.

Normal şartlarda elde edilen tüm kazanç ve iratlar beyannameye belirtilirken bazen beyanname dışı bırakılan kazançlar da söz konusudur. Gelir vergisi tarife olarak artan oranlı bir yapıya sahiptir ve ilgili kanunun 103. maddesinde yer alan açıklama da bu oran %15, %20, %27 ve %35 olmak üzere açıkça belirtilmiştir. Gelir vergisi hesaplanırken kullanılan bu oranlar bakanlar kurulu tarafından her yeni yıl için tekrar düzenlenmektedir.,

Sigortacılık ile alakalı olan G.V.K. hükümleri, verginin tevkifi ve sigorta ile sigorta aracılığı ile uğraşanların vergilendirilmesinde özellikle ayrı bir uygulama alanı bulmaktadır. Sigorta şirketlerinin gelir vergisi tevkifatı yaparken mecbur oldukları işlemler gelir vergisi kanununun 94. maddesinde:

- Bünyesinde çalışan personellere ödenen ücretlerden,
- Serbest meslek mensuplarına ödenenlerden,
- Sigorta eksperliklerine yapılan ödemelerden,
- GVK'nın 70. Maddesinde yer alan yazılı mal ve hakların kiralandığı takdirde yapılan giderlerden,
- GVK'nın 94.maddesinin 6. bendine göre pay edilen temettülerden,

GVK'nın 75. maddesinin 2.fırkası sonradan dahil edilen 15 no'lu bende göre emeklilik ve sigorta şirketlerinin katılımcılara yapmış olduğu ödemeler G.V.K. kapsamında vergiye tabi gelir olarak kabul görmüş ve gelir türü olarak ise menkul sermaye iradı sayılmıştır. İlgili maddenin ikinci fırkası uyarınca kaynağının göz önünde bulundurulmayacağı direkt menkul sermaye iradı sayılacağı iratlar:

- On yıllık süre zarfında prim, aidat veya katkı payı ödemeyip ayrılmış olanlara yapılan ödemeler (94. maddeye göre %15 tevkifat)
- On yıllık süre zarfında katkı payı ödeyen ve bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile diğer sandık ve sigortalardan on yıl süreyle prim veya aidat ödeyenlere ve vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler (94.maddeye göre %10 tevkifat)
- BES'ten emeklilik hakkını hak edenler ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılmış olanlara yapılan ödemeler (94.maddeye göre %5 tevkifat) şeklinde üçlü bir ayırım yapılmıştır.

Vergi tevkifatı yapmakla mükellef olanlar ilgili kanununun 94. Maddesinde söz konusu olan ay içerisinde yapmış oldukları ödemeleri ya da tahakkuk eden karlar ve iratlar ile bunlardan tevkif edilen vergileri takip eden ayın 23. akşamına kadar ödeme veya tahakkukun yapıldığı yerin, bağlı olduğu vergi dairesine bildirmeye mecburdurlar. Ödeme beyannamenin verildiği ayın 26. Günü akşamına kadar yapılmalıdır.

GVK'nın 89. Maddesinde gelir vergisi matrahı tespit edilirken beyannamede bildirilmesi gereken gelirden yapılabilecek indirimler açıklanmıştır. Buna göre ilk fırkada beyanı gerçekleştirilen gelirlerin %15'ini ve bir yıllık asgari ücret tutarından fazla olmaması koşulu ile (Bu şartın tespiti yapılırken bireysel emeklilik sistemine göre işveren tarafından ücret erbaplarına ödenen katkı payları ile 63. maddenin ilk fırkasının üçüncü bendi ve bu bent çerçevesinde indirime dahil olan primlere ait ödemelerin toplam tutarı göz önünde bulundurulur.) mükellefin kendisine, eşine ve bakıma muhtaç çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin yarısı ile ölüm, kaza, hastalık sağlık, engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları indirilebilir. Bu bentte yer alan oranları yeniden belirlemeye Cumhurbaşkanı doğrudan yetkili merciidir. (Sigortanın Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan

bir sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarlarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin ve çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden indirilir.)

3.1 2. Dolaylı Ödenen Vergiler

Dolaylı ödenen vergiler yapısı itibari ile piyasa koşulu ile alakalı olarak mal ve sunulan hizmetin fiyatının içerisinde saklı olduğundan mükellefler tarafından çok fazla hissedilmez. Uygulanabilirlik açısından dolaysız vergilere göre daha fazla uygulama alanı bulan dolaylı vergiler çok sayıda mal ve hizmet üzerinden alınan ve büyük getiri sağlayan bir vergi türü olarak ülkemizde uygulanmaktadır. Özellikle gelişmesini henüz tamamlamamış ülkelerde çok sık başvurulan bu vergi, tersine artan oranlı etkisi nedeniyle gelir seviyesi düşük olanların günlük hayatlarını idame ettirmeleri için bile kazançlarının çoğunu bu vergiye harcamaları nedeni ile adaletsiz yapıya sahiptir. Fiilen satın alma gücünün hesaba katılmadığı bu vergi türünde özellikle talep elastikiyetinin olmadığı ürünlerde bu daha fazla hissedilmektedir (Şenyüz ve Tatlıoğlu 2012:116).

Diğer ürünlerinde talebini doğrudan etkileyen dolaylı vergiler sigorta ürünlerinin de talebini belirleyici bir öneme sahiptir. Sigorta sektörü ile sunulan hizmetler fiyatlandırılma aşamasında vergilerin de dahil edilmesiyle doğrudan tüketicilere yansıtılabildiği için talepte dalgalanmalar olacak ve gerçek talebi yansıtmayacaktır.

Sigorta şirketlerinin de mükellefi olduğu dolaylı vergiler yukarıda da açıklandığı üzere; Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi olmak üzere Yangın ve Sigorta Vergisi, Katma Değer Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi ve Damga Vergisidir. Bu vergiler içerisinde tez konumuz açısından Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ayrı bir öneme sahip olup, bu vergiye ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

3.1.2.1. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi; banka, sigorta ve finans şirketlerinin yaptığı işlemlerin vergilendirilmesini konu alan dolaylı bir vergidir. 1926 yılından günümüze kadar farklı adlar altında uygulanan bu vergi, 1.1.1985 tarihinden itibaren 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile 1957 yılında içine dahil edildiği Gider Vergileri Kanunu'nun bazı hükümlerinin kaldırılmasına neden olmuştur. Ancak banka, sigorta ve finans işlemlerine haiz işlemlerin vergilendirilmesine ilişkin hükümlere dokunulmamış bir kısım oran değişiklikleri yapılarak günümüze kadar uygulanmaya devam eden vergi türü olmuştur (Bilici, 2008:264).

BSMV dışında tutulan Katma Değer Vergisi, banka, sigorta ve finans işlemlerinin ayrı olarak vergilendirilmesi konusunda son zamanlarda pek çok ihtilafın yaşandığı bir vergi türü olmuştur. İlk zamanlar banka ve sigortacılık işlemlerinin vergilendirilmesini konu alırken sonraları istisnasız olarak menkul ya da gayrimenkullerin herhangi bir işleminden vergi alınan bir yapıya dönüştürülmesi öngörülmüştür (Günaydın, 2010:18).

Finansal işlemlerin ayrı vergilendirildiği ülkemizde, vergi benzeri mali yüklerin esas olarak işlemler veya mükellef bazında incelenmesi, dolayısıyla tümüyle işlemlerden hareket etmemesi dikkat çekicidir. Bu durum vergi dışı tutulan ve KDVK'de ayrıca istisna olarak açıklanmayan finans işlemlerinin KDV kapsamına alınması riskini beraberinde getirmektedir.

Verginin Konusu ve Mükellefi

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. Maddesinin ilk fırcasında kanun koyucu verginin konusunun tarifinde; *“Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir”* hükmü ile açıklama getirmiştir.

Hükümde de açıklandığı üzere kanuni mükellefiyetin yöneldiği mal ve hizmetler, iktisadi ve hukuki işlemler ile birtakım fiil ve olaylar verginin konusunu oluşturmaktadır. Özetle her ne şekilde yapılırsa yapılsın tüm işlemler verginin konusuna dahildir. Buradan

da anlaşıldığı gibi verginin konusu açıklanırken bir genelleme yapılmış ve soyut bir kavram olarak tanımlama yapılmıştır. Gider Vergileri Kanunu'nun 28. Maddesi itibari ile düzenlenen BSMV, normal olarak verginin yükümlüsünü banka ve sigorta şirketleri olarak gösterirken sonuç olarak bu vergiler hizmetlerden faydalananlar üzerine yüklenmektedir.

Ülkemizde sigorta ve banka işlemleri Katma Değer Vergisi dışında tutulmakta, vergilendirilmesi BSMV tarafından gerçekleştirilirken bankerlerin de bazı muamelelerinin BSMV kapsamına alındığı yukarıdaki firkada açıkça belirtilmiştir. Ancak burada ağırlığın finansal işlem sayılan muameleler olduğu söylenebilir.

İlgili kanunun ikinci fıkrasında;

“Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım-satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.” hükmüne yer verilmiştir.

Son fıkrasında ise,

“2279 sayılı Kanuna göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanların bu Kanunun uygulanmasında banker sayılacağı belirtilmektedir. Bir şahsın altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez” hükmü mevcuttur.

İlgili firkadan anlaşıldığı üzere söz konusu işleri yapanların ikrazatçılar olduğu görülmektedir. BSMVK'nın ilk maddesinde 2279 sayılı kanuna göre ikrazatçılar tarif edilse de söz konusu Kanun'un 90 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırılmış 6009 sayılı Kanunla birlikte, 2279 sayılı Kanun” ibaresi, “90 sayılı Kanun Hükmünde Kararname” si olarak değiştirilmiştir. Buna göre, “90 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca

ikraz işleriyle uğraşanlar banker kapsamında BSMV mükellefidir. Kararnamede ikrazatçılar, devamlı ve mutad meslek halinde, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle, ödünç para verme işleriyle uğraşan veya ödünç para verme işlerine aracılık eden ve kendilerine faaliyet izni verilen gerçek kişiler” şeklinde tanımlama ihtiyacı duyulmuştur. Ayrıca ödünç para verme adı altında yetki belgesi olmaksızın parasal işlemlerde bulunan gerçek kişiler yani tefeciler de verginin konusuna girdiğinden banker kapsamında BSMV mükellefidirler.

Kanunun açıklanan bu hükümleri doğrultusunda her şekilde olursa olsun bir banka, aracı kurum ya da sigorta şirketinin yapmış olduğu işlemlerden ve bu işlemlere haiz nakden veya hesaben bir para aktarımı olması gerekli olduğu açıktır. Burada verginin doğması için dikkat edilmesi gerek iki husus vardır. İlki bir muamelenin olması ikincisi ise bu muamele sonucu bir para aktarımının gerekliliğidir. İki husustan birinin olmadığı durumda vergiyi doğuran olay gerçekleşmeyecektir. Yani kanuna göre vergiyi doğuran olay yapılan muamele değil muamele sonucu lehe kalan tutardır (Altınsoy, 2010:55).

Verginin Matrahı ve Oranı

Kanunlar ile vergi yüklenecek tarafın açık bir şekilde belirtilmesi gereklidir ki hukuken bir bağın söz konusu olduğu vergi uygulamalarının bir alacaklı ve borçlu tarafın bulunduğu açıktır. Kanunen üzerine verginin terettüp ettirildiği taraf vergi borçlusu sayılırken diğer tarafta yine kanunun vergi almakla görevlendirilen vergi alacaklısıdır. Bu ilişki Vergi Usul Kanunu'nun 8. Maddesinde mükellefin tanımını yaparak pekiştirilmiştir.

Gider Vergileri Kanunu'nun 31. Maddesinde BSMV' nin matrahı, 28. maddede yazılı paraların tutarı olarak açıklanmıştır Banka, sigorta şirketleri ve sigorta işi ile uğraşan aracılardan kendi lehlerine yapmış oldukları tüm muameleler dolayısı ile hesaben ya da nakden aldıkları tutarlar BSMV'nin matrahını oluşturmaktadır. Kambiyo alış satışlarında kambiyo satış tutarı vergiye matrahı olarak kabul edilmektedir.

BSMV matrahı hesaplanırken gider adı altında indirim söz konusu değildir. Böylece mükelleflerin vergi, faiz, komisyon ya da benzeri sıfatlar ile lehlerine aldıkları tutarların tamamının matraha yansıtması hedeflenmektedir. Kanun koyucu banka

işlemlerinde verginin tahakkuk etmesi için lehe para alınmasını koşul olarak gösterirken kambiyo işlemlerinde kambiyonun satışını yeterli görmüştür. Kambiyo işlemlerinde vergi oranının farklılık göstermesinin nedeni budur (Seyhan, 2008:160).

Vergiyi doğuran olay gerçekleştikten sonra vergi borcunun belirlenebilmesi için verginin tarh ettirilmesi gereklidir. Vergi Usul Kanunu'nun 20. Maddesinde yer alan tarh işlemi kısacası vergi alacağının hesaplanmasına ilişkin idari muameledir. (<https://nedir.unibilgi.net/vergileme-sureci-4t/>, 2019).

Tarh edilen vergiye uygulanacak oran söz konusu kanunun 33.maddesinde %15 olarak belirlenmiştir. Genel olarak BSMV'nin konusunu teşkil eden her lehe aktarılan tutar toplamının oluşturduğu matrah üzerinden %15 oranında vergi hesaplanması esastır. Bu oran BSMV için genel kabul görmüş orandır.

Ancak vergi oranlarını kanunun belirttiği sınırlar içerisinde değiştirmeye yetkili olan bakanlar kurulu banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar nispetinde 1998 yılında 23450 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan, 1998 tarihli ve 98/11591 sayılı kararıyla bu oranı %5'e indirmiştir. Ayrıca bankaların aralarında yaptıkları mevduat muameleleri sonucunda lehe aldıkları paraların vergi oranının %1, diğer muamelelerde ise bu oranı %5 olarak yer almaktadır.

İstisnalar

Mükerrer vergilendirmenin önüne geçmek ve yapılan bazı muamelelerin vergi konusu dışında bırakılarak bir nevi teşvik amacı güdülen istisnalar, kanununun 29. Maddesinde ayrıntılı olarak sıralanmıştır. Bunlar;

- Merkezleri Türkiye'de olan bankaların kendi ajans ve şubeleri ile veya bu şube ve ajansların aralarında yaptıkları işlemler dolayısıyla tahakkuk eden tutarlar,
- Merkezleri Türkiye bulunmayan bankaların Türkiye'deki mevcut ajans ve şubelerinin aralarında yapmış oldukları işlemlerden tahakkuk eden tutarlar,

- Hususi yasalarla vergi dışı tutulan esham ve tahvillerin, faiz, kâr payı ve ikramiyeleri ile Merkez Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinden elde edilen faiz gelirleri
- Bankaların müşterileri nam ve hesabına başka şahıs ve müesseselere yaptırdıkları hizmetler mukabili olarak aldıkları ve aynen mezkûr şahıs veya müesseselere ödedikleri tutarlar,
- Bankaların, sigorta şirketlerinin, bankerlerin ve sermayelerinin tamamı kendilerine ait olan veya iştirakleri söz konusu olan sınaî işletmelerden sağlanan temettüleri,
- Bankaların, sigorta şirketlerinin ve bankerlerin sermayelerine ortak oldukları banka, banker ve sigorta şirketlerinin bu yasa uyarınca BSMV'ye tabi işlemlerinden ötürü karları,
- 5842 sayılı Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununun 6,7 8,9, 10 ve 11 inci maddeleri ile 12. maddesinin (b) ve (c) fıkralarında belirtilen muameleler hasebiyle Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı lehine tahakkuk edecek tutarlar ile aynı yasanın 2. ve 13. maddeleri uyarınca, bankanın veya kuracağı ortaklıkların, yukarda sayılan muamelelerin görölmesine veya tesislerin işletilmesine dair hakiki veya hükmi şahıslarla yaptıkları anlaşmalar nedeni ile elde edecekleri tutarlar ve bankanın veya kuracağı ortaklıkların akitleştiği hakiki ve hükmi şahıslar lehine aynı muameleler dolayısıyla tahakkuk edecek paralar,
- 6266 sayılı kanuna göre kurulan kan bankalarının adı geçen yasada yer alan yazılı işler hasebiyle kazanacakları tutarlar,
- Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları (hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat olarak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin

birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yapılan sigortalarda sözleşme ve poliçe üzerinden toplanan tutarlar,

- Mükerrer sigorta işlemleri ile retrosezyon işlemleri dolayısıyla alınan prim, komisyon ve her türlü tutarlar,
- Biçilmeyen ve toplanmayan her türlü tarım ürünleri ile tarımda kullanılan hayvanlar için addolunan zirai sigortalar dolayısıyla toplanan tutarlar,
- Nükleer riskler nedeni ile yapılmış sigortalar nedeni ile toplanan tutarlar,
- Türkiye Halk Bankasının, ihtisas kredileri kapsamında küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerine verilen krediler ya da bu işletmelerin dış ticaret işlemlerine yaptığı aracılık hizmetleri nedeni ile aldığı tutarlar ile Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatiflerinin kefaleti altında esnaf ve sanatkarlara verdiği krediler dolayısıyla alınan tutarlar ve bu kooperatiflerin ortaklarından masraf karşılığı alınan tutarlar,
- Mevduat toplamayan bankaların açtıkları yatırım kredileri için kendi lehlerine topladıkları tutarlar,
- Bankaların, yetkili müesseslerin, özel finans kuruluşlarının ve PTT' nin Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki Kararlar ve bu kararlara dayanılarak çıkarılan tebliğlere göre Merkez Bankasına yapacakları zorunlu, döviz ve efektif devirleri,
- Arbitraj işlemleri ve bu işlemlerden lehe kalan tutarlar,
- Kooperatifler aracılığı ile Başbakanlık Toplu Konut İdaresi ve bankalar tarafından açılan konut kredileri dolayısıyla lehe toplanan tutarlar,

- Kurumlar Vergisi Kanununa uygun yapılan birleşme, devir, bölünme ve hisse değişimi muamelelerinden lehe kalan tutarlar,
- Emeklilik yatırım fonlarının, sermaye piyasalarında yaptıkları muameleler dolayısı ile lehe kalan tutarlar,
- Bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ve ipotek finansmanı kuruluşlarının kuruluş aşamasında veya sermaye artırımına giderken çıkardıkları hisse senetlerinin itibarî değerinden satılması sonucu lehlerine kalan tutarlar,
- 5422 sayılı KVK'nın sekizinci maddesinin ilk fıkrasının 12 no'lu bendinde yer alan muameleler dolayısı ile lehe kalan tutarlar,
- İpotek finansmanı kuruluşlarının, konut finansmanı kuruluşlarının ve konut finansmanı fonlarının, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 38/A maddesinin ilk fıkrasında yer alan konut finansmanı adı altında yapılan tüm muameleler nedeni ile lehe kalan tutarlar,

Beyanı ve Ödenmesi

BSMV genellikle matrahın tespitinde mükellefin beyanını esas alır. Sigorta işlemlerinin yapıldığı vergi dairesince tarh olunan BSMV Gider Vergileri Kanunu'nun 47. maddesinde beyannamenin nasıl düzenleneceğine şekil ve içerik olarak açıklanmıştır. Bu maddeye göre ay içerisinde verginin konusunu oluşturan lehe geçirilen paraların (matrah) üzerinden hesaplanan BSMV, takip eden ayın 15. günü akşamına kadar bağlı olunan vergi dairesine beyannamesi bildirilerek tahakkuk işlemi gerçekleştirilmektedir. Eğer aylardan birinde vergiyi doğuran olay gerçekleşmemiş ise boş bir beyanname düzenlenir ve yetkili merciiilere imzalatılarak yine aynı süre zarfında vergi dairesine verilmelidir.

Bazı durumlarda mükellefler, birden fazla şubeye sahip olmaktadır. Bu durumda vergiyi doğuran olay hangi şube de gerçekleşmiş ise o şube merkezden bağımsız

bir birimmiş gibi hangi vergi dairesine bağlı ise bizzat kendisi beyanname verecektir (Şenyüz, Yüce ve Gerçek,2015:324).

Verilen beyannameler üzerinden tarh edilen vergiler GVK'nın 48. Maddesi uyarınca beyanname süreleri gözetilerek süresince ödenmelidir. Buna göre hesaplanan vergi takip eden ayın 15. Akşamına kadar yani beyanname verme süresi içerisinde bağlı oldukları vergi dairesine ödenmelidir.

3.1.2.2. Yangın Sigorta Vergisi

2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 5. Bölümünde düzenlenen Yangın Sigorta Vergisi söz konusu Kanununun 40. Maddesinde *“belediye sınırları ve mücavir alanlar içindeki menkul ve gayrimenkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla alınan primler Yangın Sigorta Vergisi'ne tabidir”* olarak açıklanmıştır

Bu açıklama ile yangınla mücadele de belediyelerin katlanmış olduğu maliyetin finanse edilmesi amaçlandığı aşıkardır. Sigorta şirketlerinin mükellef olarak gösterildiği bu vergi türünde nispet %10 dur. Mükellefler söz konusu verginin muamelelerini takip eden ayın 20.günü akşamına kadar bağlı buldukları belediyeye bir beyannameyle bildirmeye ve hesaplanmış olan vergiyi de yine aynı süre zarfından ödemeleri gerekmektedir (http://www.zurichsigorta.com.tr/files/sigorta_sektorunde_vergi.pdf).

Sigorta şirketleri verginin tahsilinde bağlı oldukları belediye ifadesi ile poliçenin düzenlendiği belediyeyi dikkate almakta yani muamelelerin yapıldığı belediye yerine sigorta şirketinin merkezinin bağlı olduğu belediyeye ödeme yapmaktadırlar. Bu vergi de amaç hizmeti sunan belediyenin finanse edilmesi olduğundan bu ayrıma dikkat edilmelidir (Maliye Bakanlığı'nın 17.04.2001 tarih ve 21372 sayılı özelgesi Danıştay 8. D. 05.05.1997 Tarih E. 1995/2674, 1997/1486 Kararı).

Matrah olarak Yangın Sigorta Vergisi sigorta şirketinin yapmış olduğu yangın sigortası işlemlerinden alınan primlerin toplam tutarıdır. İptal edilen yangın sigorta işlemlerine ait primler, iptalin söz konusu olduğu dönemin matrahından indirilebilir. Bu indirim ilgili kanununun 31. Maddesine göre farklılık gösterebilmektedir. Yapılacak vergi indirimi sigorta şirketlerinin iptal ettiği sigorta muamelelerine ait vergilerin sadece iptal edildiği tarihi takip eden döneme ait kısmı ile iptalin gerçekleştiği dönemde hesaplanmış

olan BSMV'den indirecekleri, iptal döneminde indirilmeyen vergilerin sonraki dönem beyannamelerinde indirim olarak gösterilebileceği belirtilmiştir. Yangın sigortası vergisinde ise matrahı oluşturan sigorta primlerinde düzeltmeye gidilecek ve iptalin yapıldığı dönem içerisindeki matrah tekrar belirlenecektir (Yurtsever, 2014:355-356).

3.1.2.3. Katma Değer Vergisi

1.1.1985 tarihinde yürürlüğe giren Katma Değer Vergisi, Gider Vergisi Kanunu'nun bazı hükümlerini yürürlükten kaldırmış ve değişik adlarla alınan birçok verginin tek bir çatı altına toplanmasını sağlayan çağımıza uygun modern bir vergi türü olarak kabul edilir. Aynı zamanda Avrupa Birliği'ne uyum için kabul edilen bu verginin ilk maddesinde açıklandığı üzere Türkiye'de gerçekleştirilen ticari, zirai ve mesleki faaliyetler çerçevesinde sunulan mallar ve hizmetlerin ifası ile her türlü mal ve hizmet ithalatını konu alan geniş kapsamlı bir tüketim vergisi türüdür.

KDV'nin 17. Maddesinin 4- e bendinde BSMV'nin konusuna dahil edilen muameleler ile sigorta acente ve üretörlerinin sigorta işlemlerine haiz muameleleri KDV dışı tutulmuştur.

Ancak, sigorta acente ve üretörlerinin sigorta işlemlerine haiz muamelelerin yanında başka işlemler bulunduğu takdirde işlem ne ise kanundaki nispeti oranınca KDV'si hesaplanmakta ve beyanname verilmektedir. Fakat sigorta muamelelerinin konusuna giren işlemler mükerrer bir durumun söz konusu olmaması için beyannameye dâhil edilmemektedir. Ayrıca bir diğer husus reasürans işlemi gerçekleştirildiği sırada sigortalıdan alınan primlerin o anda vergilendirdiği için katma değer vergisinden istisnadır.

3.1.2.4. Damga Vergisi

Türk vergi sisteminin vergi gelirlerinden biri olan Damga vergisi, vergi adında düzenlenmiş olmasına rağmen kamu maliyesi açısından değerlendirildiğinde resim niteliği taşıyan bir gelirdir. Zira ilgili kanunun birinci maddesinde de belirtildiği üzere bir hakkın ve/veya yükümlülüğün belli edilmesi ya da ispatı için kullanılan kağıtların

ilgililerine sağladığı fayda karşılığında alınan bir kamu geliridir. Bu nedenledir ki kamu idaresinin ilgili tarafa vermiş olduğu izin ya da sağlamış olduğu faydanın bir bedeli olarak alınması resim kapsamında değerlendirilmesinin nedenidir (Furtun,2017:93).

Vergi sistemi bakımından ise damga vergisi, harcamalar üzerinden alınan vergiler kapsamındadır ve hukuki muamele vergisi özelliğini taşır. Diğer taraftan bu vergi genel, gayrişahsi-objektif vergi özelliklerini de taşır.

Damga Vergisi'nin mükellefi ilgili kanunun 3 maddesinde ‘‘kâğıtları imza edenler’’ olarak açıklanmış vergiyi doğuran olay ise, kâğıtların Türkiye’de düzenlenmesi, Türkiye’de resmi mercilere ibraz edilmesi veya hükümlerinden yararlanılması olarak açıklanmıştır. Yani vergiyi doğuran olay işlemin varlığına değil, işleme tabi kâğıdın düzenlenmesine bağlanmıştır.

Damga Vergisinden istisna edilmiş kâğıtlar 488 sayılı Kanuna ekli II no.lu tabloda sayılmıştır. Tablo ticari ve medeni işlerle ilgili kâğıtlar adı ile yer verilen IV. Bölümünde ‘‘sigorta mukavelenameleri, sigorta ücretine ait makbuzlar ve sigortanın tecdit ve temdidi ile temin olunan meblağın tezyidi halinde verilen beyanname ve avönanlar’’ olarak sayılmıştır. Ayrıca kurumlarla ilgili kâğıtlar başlıklı bölümün 21. maddesinde ‘‘Sigorta ve emeklilik şirketleri ile emeklilik yatırım fonlarının kuruluşları dahil her türlü işlemlerinde düzenlenen ve damga vergisi bu şirketler veya fonlar tarafından ödenmesi gereken kâğıtlar’’ istisna edilmiştir. Bu hükümler doğrultusunda sigorta muamelelerinin Damga Vergisi dışında tutulduğu anlaşılmaktadır.

3.1.2.5. Veraset ve İntikal Vergisi

Veraset ve intikal vergisi, yapı olarak iki farklı verginin tek bir vergi adı altında tutulduğu ikili bir vergi biçimindedir. Ölen kişinin malvarlığının mirasçılara geçiş safhasından alınana veraset vergisi, mal üzerinden alınan bir vergi türüdür. İntikal vergisi ise sağlar arası karşılıksız edinimleri konu alır. Karşılıksız olarak intikal eden servet ya da servetin belli unsurları veraset ve intikal vergisinin konusunu oluşturur.

Karşılıksız intikal; malların taraflar arasında veraset (miras) yoluyla ya da bağış, piyango ikramiyeleri vb. edinimlerin karşılıksız olarak aktarılmasıdır (VİVK m.1)

İvazsız yollar ile intikali gerçekleşen mallardan hangilerinin bu vergi kapsamına alındığı söz konusu kanunun 1. maddesinde; Türkiye’de bulunan malların ivazsız olarak intikali İster Türkiye’de ister yurt dışında bulunsun, Türk vatandaşlarının mallarının ivazsız olarak intikali (Türk vatandaşlarının yurt dışındaki mallarının Türkiye’de ikametgahı bulunmayan yabancı uyruklularca ivazsız olarak edinilmesi hariç)

Görülmektedir ki Veraset ve İntikal Vergisi’nde hem mülklik hem de şahsılık ilkesi esastır. Adı geçen kanunun İkinci maddesinin ilk fırcasında gerçek kişilerin vergi mükellefi olabileceği gibi tüzel kişilerinde vergi mükellefi olabileceği açıktır.

Veraset ve İntikal Vergisi’nde söz konusu matrah, ivazsız yoldan intikal eden servetin ya da servet unsurunun Vergi Usul Kanunu’na göre hesaplanan rayiç bedeldir. (VİVK m. 10) Matrahın tespitinden esas alınana rayiç bedelden Kanun’un 12. Maddesinde sayılan (murisin belgelere dayalı borçları, vergi borçları, cenaze masrafı gibi) birtakım giderler indirilebilmektedir.

Sigortacılık sektörü ile ayrı bir ilişkisi olan Veraset ve İntikal Vergisi söz konusu Kanun’un 17. Maddesi’nde de belirtildiği üzere sigorta şirketleri hak sahiplerine vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi durumunda herhangi bir ödeme yapmadan vergisel yükümlülüğün giderildiğine dair vergi dairesinden tasdikname istemektedirler. Alınan bu tasdikname de ibrazı gerçekleştirilmeyen mirasçılardan %5, ivazsız olan intikallerde ise %15 nispetinde bir vergi karşılığı adı altına tevkifat yapılır ve akabinde ödeme gerçekleştirilebilir. Tevkifatı yapmış olanlar tevkif edilen tutarı en geç 1 hafta içerisinde buldukları yerin malsandığına yatırmalı aksi bir durum söz konusu ile bağlı oldukları vergi dairesine yazı ile bildirmekle mükelleftirler.

Aynı maddenin bir sonraki fırcasında tevkifatsız yapılan ödemeler ya da tevkifat yapılsa bile tahsil edilen tutarın belirtilen süresi zarfında mal sandığına yatırmayanların (hakimler hariç) 6183 sayılı Kanun Hükümlerine göre ilgili borcun gecikme zammıyla beraber tahsil edileceği belirtilmiştir. Tevkifat yükümlülüğünü yerine getiren ilgili kuruluşlar bu yükümlülüğün süresini aşan sorumlularından tevkif edilecek tutarın %10 u oranında ek olarak cezaya çarptırılırlar.

Gelir İdaresi Başkanlığınca 31.08.2007 tarihinde yürürlüğe giren Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu-3/2007-1 sayılı Sirkülerinde birikimli, birikimsiz veya karma

olarak gerçekleştirilen sigorta poliçeleri kapsamında mükelleflerin işlem çerçevesini belirleyen maddeler:

- Hayat sigortası yaptıran sigortalı eceli ile ölmüş ise mirasçılarında sigorta şirketi eliyle ödenecek vefat tazminatı, sigortalıdan kalan malvarlığına dahil edilir ve veraset ve intikal vergisine tabi tutulur. Sigorta sözleşmesinde mirasçılar arasında gösterilmeyen üçüncü bir kişi lehtar olarak gösterilmiş ise lehtara ödenmesi gereken tutarın tamamı ivazsız olarak verginin matrahına dahil edilecektir.
- Ferdi kaza sigortası yaptıran sigortalının kaza nedeni ile ölmesi halinde, sigorta şirketi tarafından ödenen tutarın, ölen şahsın yokluğu nedeni ile yakınlarının yaşayacağı maddi ve manevi zararın belirtisi olan çaresizlik halinin, sigorta akdi ile az da olsa tazmini ve telafisi amacını taşıdığı gerekçesiyle vergilendirilmemesi gerekir. Bununla beraber, ferdi kaza yaptıran sigortalının bir üçüncü kişiyi sözleşme kurulurken veya sözleşme sonrası lehtar olarak tayin etmesi durumunda, sigortalının ölümü sonucunda mirasçı sayılmayan üçüncü şahsa aktarılacak tazminat ödemesi maddi ve manevi bir tazminat olarak kabul edilemeyeceğinden, ödenecek miktar ivazsız bir iktisap olarak değerlendirilecek ve VİVK'a dahil edilecektir.
- Bireysel emeklilik veya birikimli hayat sigortası kapsamına alınan sigortalının veya katılımcının eceli ile veya kaza nedeni ile vefat etmemesi sonucunda mirasçılara ödenecek tutar terekeye eklenir. Sigortalının mirasçı sayılmayan üçüncü bir şahsı lehtar olarak seçmesi durumunda, poliçe lehtarına ödenecek tutarın ivazsız iktisap olarak veraset ve intikal vergisine tabi olur. Söz konusu ödeme tutarları, Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. Maddesi uyarınca menkul sermaye iradı olarak vergiye tabi tutulduktan sonra ayrıca VİVK' a dahil edilir.

3.1.3. Ödenen Fonlar

Sigorta şirketleri vergiler dışında birtakım fonlar ile de mükellef sayılmıştır. Bu fonlar; Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu ve Güvence Hesabı adı altında iki başlık altında incelenecektir.

3.1.3.1. Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 91. Maddesi'nin 3.fırkasında, *“Sigorta yaptıranların, sigorta şirketlerine ödeyecekleri sigorta priminin tutarı üzerinden %5 oranındaki miktar, sigorta şirketi tarafından tahsil edildiği ayı takip eden ayın en geç 20'sine kadar, trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu hesabına yatırılır. Bu madde uyarınca belirlenen fona aktarılan tutarın tamamı münhasıran trafik hizmetlerinde kullanılır”* şeklinde yapılan açıklama ile sigorta şirketleri mükellef sayıldığı açıktır. Sigorta şirketlerinin de mükellefi olduğu Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu Söz konusu yönetmeliğin 13. Maddesinde fonun gelirleri başlığı adı altında kendine birtakım gelirleri sıralanmıştır. Bunlar:

- Her yıl bütçede fon için ayrılan ödeneklerden.
- 197 Sayılı MTV' nin 17. Maddesinde ki “Trafik Fonu” için ayrılan %19 oranındaki payın tamamından
- 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun değişik 131. maddesine göre. Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun basılı kâğıt ve plakalardan sağladığı net gelirin %60'ın dan,
- 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun değişik 114. maddesine göre tahsil edilen para cezalarının %50'sinden,
- Ad ve/veya soyad veya tescil edilmiş ticari unvan ihtiva eden plaka satışlarından elde edilen gelirlerden,
- 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun değişik 91. maddesine göre tahsil edilen %5 Mali Sorumluluk Sigortası payından.
- 86./10553 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince ticari plaka satışlarından elde edilen gelirin %90'lık payından,
- 2918. sayılı. Karayolları Trafik Kanununun değişik 35 inci maddesine göre tahsil edilen %10 muayene ücreti payından,
- 918. sayılı Karayolları Trafik Kanununun değişik 26'ncı maddesine göre tahsil edilen reklam bedelinin %25'inden,
- Fon hesabının bankalarda tutulmasından elde edilen faizlerden
- Yardım ve bağışlardan oluşmaktadır.

Fondan yapılacak herhangi bir harcama, ilgili Yönetmelik'in 4. Maddesin de sayılan faaliyetlerin finansmanında kullanılır. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'na kanunla verilen trafik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için;

- Bilgi İşlem Merkezi'nin ve/veya kapalı devre televizyon ünitelerinin kurulması, işletilmesi, geliştirilip yaygınlaştırılması ve çağdaş teknolojinin yerine getirilmesi,
- Trafik hizmetlerinin yürütülmesi, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve etkinlik kazandırılması amacıyla her çeşit;
 - a) Araç ve/veya gerecin,
 - b) Kırtasiye malzemesinin,
 - c) Gelişen yeni teknoloji, haberleşme ve/veya muhabere cihazının satın alınması, kiralanması, yaptırılması, işletilmesi, bakım ve/veya onarımının sağlanması,
- Trafik personelinin ve halkın eğitimi amacı ile düzenlenen faaliyetler ve bu faaliyetlerin geliştirilmesi için;
 - a) Her türlü yaygın eğitim ve tanıtım hizmetlerinin gerçekleştirilmesi,
 - b) Okullar yaptırılması ve/veya kiralanması, tefriş edilmesi her türlü modern eğitim, araç ve/veya gereçleriyle donatılması, bakım ve onarımının sağlanması,
 - c) Ülke ve/veya Uluslararası düzeyde yurt içinde kurs, seminer, panel, kongre, sempozyum, fuar ve benzeri toplantı veya etkinlikler düzenlenmesi,
 - d) Yabancı ülkeler tarafından Ulusal ya da Uluslararası düzeyde düzenlenen trafik konulu kurs, seminer, panel, kongre, sempozyum ve/veya benzeri toplantılar ile eğitim birimlerine personel gönderilmesi,
 - e) Yerli veya yabancı her türlü basılı eser, sürekli yayınlar ile görsel yayınlar satın alınması, bu yayınlara abone olunması ve mütercimlik hizmetlerinin yaptırılması,
 - f) Trafik afiş, ilan, senaryo, sticker ve benzerleri için yapılacak yarışmalarda ödül verilmesi ve şartnamelerin hazırlanması gibi finansman gerektiren işlemleri yürütür ve sonuca bağlanması,

- g) Karayolu Trafik Güvenliğinin araştırılmasına yönelik yapılacak her türlü çalışmada, konusunda uzman veya üniversite öğretim üyesi veya görevlilerine karayolu trafik güvenliğinin araştırılmasına yönelik çalışmalar yaptırılması,

Trafik sigortası şekil ve içerik olarak İçişleri Bakanlığı'nın uygun görmesi ve Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlığın onay vermesiyle oluşturulur. Trafik sigortası belirlendikten sonra Türkiye Sigorta ve Reasürans Birliği tarafından bastırılan pul ve zeyilnameler bu belgeleri işletenlere verilmesi yükümlülüğü vardır (Yurtsever, 2014; 359).

3.1.3.2. Güvence Hesabı

Sigortacılık Kanunu'nun 14. Maddesi uyarınca oluşturulması öngörülen Güvence Hesabı 2007 yılının Temmuz'unda RG'de yayımlanan 26594 sayılı 'Güvence Hesabı Yönetmeliği' ile düzenlenmiştir.

İlgili yönetmeliğin ilk maddesi 2009 yılının Haziran'ında 27263 kanun ile değiştirilmiş yönetmeliğin amacı ve kapsamı; '*3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 14. maddesi ile oluşturulan Güvence Hesabının kuruluşuna, işleyişine, tanıtımına, idari masraflarına, fon varlıklarının nemalandırılmasına, Hesaptan yapılacak ödemelere, gerek ilgililere gerekse Türkiye Motorlu Taşıt Bürosuna yapılacak rüculara, Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi, Sigortacılık Eğitim Merkezi ve Komisyona yapılacak katkı payları ile, Hesap kapsamındaki zorunlu sigortaların denetimi ve takibinden kaynaklanan giderler ile diğer harcamalara ilişkin esasları düzenlemektir*' olarak açıklanmıştır.

Güvence Hesabı Yönetmeliğinin 8 inci Maddesine göre, hesabın gelirleri şu şekilde sıralanmıştır.

- Sigorta şirketlerinin her yıl zorunlu sigortalar için tahsil etmiş oldukları toplam safi primlerin % 1'i,

- Sigorta şirketlerinin her yıl Yeşil Kart Sigortaları için tahsil etmiş oldukları toplam safi primlerin %05'i,
 - Zorunlu sigorta yaptırmış olanların safi primlerinin %2 si nispetinde sigorta şirketine ayrıca ödeyecekleri katılma payları,
 - Yeşil Kart Sigortası yaptıranların safi primlerinin %05'i, nispetinde sigorta şirketine ayrıca ödeyecekleri katılma payları, güvence hesabında toplanmaktadır.
- Güvence Hesabı Yönetmeliğinin 10. Maddesine göre hesabın giderleri ise;
- Tazminat ödemeleri ve bu ödemeye haiz giderler,
 - Müsteşarlıkça gerekli görüldüğü taktirde, bir önceki yılsonundan itibaren birikmiş fonların toplam tutarının %05'ini geçmemek koşuluyla yine Müsteşarlıkça belirlenen nispette Bilgi Merkezi ve Komisyona yapılacak katkılar,
 - Hesaba karşı veya Hesabın açtığı davalara haiz giderler,
 - Hesapla alakalı çalışmakta olan personellere ait giderler ile hesabın işlemlerinin devamlılığı için gerekli olan diğer giderler.

SONUÇ

Bir mal üretimini konu almayan sadece ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlere ilişkin muameleler ile alakalı ortaya çıkabilecek zararların paylaşılmasını esas alan sigorta, piyasanın talebi doğrultusunda hizmet üreten bir olgudur. Gerçekleşmesi muhtemel her riskin meydana getirebileceği maddi ve manevi her yıkımın bir prim alınarak koruma altına alınması sigorta şirketlerinin temelinden yatan en önemli ölçüdür.

Sigortacılık faaliyetlerinin miladı sayılan Babiller, o dönemin ticaret merkezi olması hasebiyle Kral Hamurabi tarafından ticaretin can damarı sayılan kervanların haydutlar tarafından gördükleri zararın kervanlar arasından bölüşülmesini esas alan kuralı kanunlaştırarak bir ilke imza atmıştır.

Türkler de başlangıç olarak 12. yy. Selçuklular Dönemi'nde uygulama alanı bulan Derbent Teşkilatı'nın faaliyetleri gösterilebilir. O dönemin önemli yollarını elinde bulunduran Selçuklu Devleti ticaretin ekonomideki önemini ve yerini aslında ticaret kervanlarını koruyarak göstermektedir. Kervanların haydutlar tarafından yağmalanması veya başka nedenlerle zarar görmesi durumunda devlet bizzat bu zararı hazineden karşılamaktaydı. Bu teşkilat aynı zamanda göstermektedir ki devlet tarafından yürütülen bir milli nakliye sigortası örneğidir.

Sigortacılık faaliyetlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi açısından ülkemiz diğer dünya ülkeleri ile kıyaslandığında farklı tarihlere ve sebepler sonucu farklı tutum sergilediği görülmektedir. Ülkemizde sigortacılık başlangıç olarak birtakım engeller nedeni ile diğer ülkelere nazaran daha geç bir tarihte halkın ihtiyaçlarını karşılama yönünde atılım gerçekleştirmiştir. İslam'ın sigortayı gayrimüslim olanların işi olarak görmesi ve yerleşik yaşamın olmaması nedeni ile göçebelerin sadece günü kurtarma amacı taşıması sigorta fikrine olumlu bakılmasını geciktirmiştir. Sigorta anlayışının ülkemizdeki dönüm noktası Beyoğlu'nda meydana gelen Büyük Pera Yangını olarak geçen faciadır. Bu olay sonucunda birçok kişi bu faciadan zarar görmüş ve bu yıkımın yaşandığı bölgede ikamet eden çoğunluğun yabancılardan ya da malvarlığı yüksek olanlardan oluşması sigorta anlayışının gelişimini hızlandırmıştır.

O dönemlerde sigorta sektörüne Türklerin pek ısınmadığı ve bir türlü benimseyemediği, sigorta sektöründe ki %1 'lik orandaki Türk payı ile dikkat çekmektedir. Genellikle azınlık ve yabancı kişiler tarafından yönetilen sigorta şirketleri uzun yıllar boyunca serbest bırakılmış, kontrol ve denetimden uzak kalmıştır. Sigorta sektörünü tamamıyla ele geçiren yabancılar ilk yıllar poliçeleri gereği üstlendikleri yükümlülükleri yerlerine getirirken sonraları denetimin de eksikliğinden faydalanarak poliçeleri istedikleri gibi iptal edebiliyorlardı. Ayrıca poliçelerin İngilizce ve Fransızca düzenlenmesi bir anlaşmazlık durumunda karar verici mercii olarak Londra ya da kendi yerel kurumları gösterilmesini kolaylaştırıyordu

Ülkemizde sigortacılık sektörünün ilk yıllarında yerli olmaması ve yine ait olduğu ülkenin menfaatlerini gözetmesi nedeni ile yerli halkın zor durumda bırakıldığı görülmektedir. Bu nedenle millileşme hareketi büyük önem kazanmış ve hızlandırılmaya çalışılmıştır. Ancak bu tutumun bile henüz yeterli olmadığı çıkarılan pek çok kanun ve atılan çeşitli adımlara rağmen henüz ülkemizin ihtiyaçlarına cevap verecek seviyeye erişmediği söylenebilir.

Sigortalı ve sigorta şirketinin karşılıklı olarak oluşturduğu sigorta sözleşmeleri oluşturulurken uluslararası camia da kabul edilen altı prensip esas alınır. Bu prensipler sigorta sektörüne ve tarafların birbirine güvenini tesis eden; mutlak iyi niyetin sigortalanabilir olmasıdır.

Ülkemizde sigorta şirketleri verdikleri hizmet bakımından hayat dışı şirketler, hayat ve emeklilik şirketleri ve reasürans şirketleri olarak üç farklı grupta incelenmektedir. 2019 yılına gelindiğinde ise 2'si reasürans 60'ı sigorta olmak üzere toplamda 62 şirketin Türkiye Sigortalar Birliği'nin üyesi olduğu ve bu şirketlerin 38 'inin hayat dışı alanda faaliyet gösterirken, 4'ünün hayat, 18'inin de hayat-emeklilik alanından hizmet verildiği görülmektedir. Bu şirketlerin sektör olarak ürettikleri prim oranları incelendiğinde ürettikleri primin ekonomideki yeri ve önemi anlaşılacaktır.

Sigortacılık faaliyetleri ile ekonomimize kazandırılan yabancı sermaye miktarı ülkemizdeki sigorta şirketlerinin yarısından fazlasının yabancı sermayeli şirketlere dönüştüğü açıktır. Ülkemizde, yabancı sermaye için bir yatırım kapısı olan sigortacılık sektörü yerli sermaye için de vergi koyucu tarafından bir farkındalık oluşturularak ilginin bu sektöre kaydırılmasını sağlamalıdır. Ayrıca kurulacak yeni sigorta şirketleri için

çeşitli düzenlemeler ile önleri açılmalı ve yatırım teşvikleri ile de desteklenmelidir. SEGEM ve EGM eli ile de sektörün tanıtılmasına yönelik eğitimler düzenlenmelidir.

Sigorta sektöründe mükellefiyeti gerektiren vergiler; doğrudan ödenen vergiler, dolaylı ödenen vergiler ve fonlar olarak üç başlık altında incelenmektedir. Vergi sistemimizde sigorta şirketlerinin işlemlerinden lehe kalan tutarları doğrudan vergilendiren iki farklı vergi türü bulunmaktadır. İlki kurumlar vergisi, ikincisi ise gelir vergisidir. KVK’nda kurum matrahının tespitinde indirilebilecek ve indirilemeyecek giderler sırası ile 8 ve 11. Maddelerde sayılmıştır. Kanun’un izin verdiği muallak hasar ve tazminat karşılığı, kazanılmış primler karşılığı, hayat sigortalarında matematik karşılıklar ve dengeleme karşılığı olarak ayrılabilir karşılıklar ile kanun koyucu sigorta şirketlerine vergisel bir kolaylık tanımış böylece mali ve ekonomik yönden sigorta şirketlerinin güçlendirilmesine imkân tanımıştır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde içinde bulunduğu iktisadi yapının ülke ekonomisi üzerinde önemli etkisi olduğu açıktır. Ülkemizde sigortacılığın ilk gayesi ekonomik kayıpların önüne geçmek iken sonraları risk kelimesinin kapsamının genişletilmesi ve teminat altına alınabilme imkanının artırılması ile beraber bir yatırım aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Sigorta sektörü gelişmekte olan ülkelerin bağımlı oldukları yabancı sermayenin ülkeye getirilmesini sağlamakta ve ekonominin canlandırılmasına destek olmaktadır. Sigorta anlayışının yerleşmediği toplumlarda devlet sigorta bilincinin yerleşmesi için kendisi bizzat yüklenici olmalıdır.

Sigorta sektörünün ekonomimize gelişmiş ülkelere nazaran çok gecikmeli dahil olması, günümüzde bile halen sigortacılığın ve sağladığı faydanın anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Sigortacılık sektörünün ülkemizde tam anlamı ile gelişmemesinin nedenleri arasında; eğitimde yaşanan eksik ya da yanlış bilgilendirmeler, gelirin dağılımındaki adaletsiz yapı, kayıt dışı ekonominin yüksek olması, ekonomide istikrarın korunamaması ve önlenemeyen enflasyonist ortam sigortacılık sektöründe etkinliği azaltan olgular olarak gösterilebilir.

Yukarıda sayılan etmenlere ilaveten milli gelirin düşük olmasına bağlı olarak kişisel tasarrufların yeteri düzeyde oluşturulamaması ve gerekli yönlendirmelerin etkili şekilde yapılamaması, sigorta sektörünün yeterli ilgiden mahrum kalmasına ve bu alanda bilincin oluşturulamamasına neden olmuştur. Ayrıca ülkemizde geçmişten günümüze

süregelen kadercilik anlayışı bu ilgisizliği arttırdığından, sadece yasal zorunluluk kapsamındaki sigorta hizmetleriyle yetinmek zorunda kalınmıştır. Özellikle bankalar aracılığı ile yanlış uygulanan sigorta satış işlemleri fertlerde boşa yapılan bir harcama duygusu uyandırmakta, poliçeyi imzaladıktan sonra bile eksik bilgilendirilme nedeniyle ortaya çıkan hasarda bile tam olarak fayda sağlayamamaktadırlar.

Ülkemizde kadercilik anlayışının yanında büyük algı oluşturan asimetrik bilginin varlığı, yasal düzenlemelerin de eksikliği ile sigorta sektörünün önünde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Böyle bir ortamda tarafların birbirine güvenememesi ters seçişi doğurmakta ve sigorta optimum seviyenin altında hizmetle sınırlı kalmaktadır. Zaten dar olan pazar ise iyice daralmaktadır.

Dış ülkeler ile kıyaslandığında sigorta sektörünün ekonomide oluşturduğu kısılcımın büyük bir etki ile geri dönüşünün farkına varılmış ve gerekli önem verilmeye çalışılmaktadır. Bu nedendir ki sigorta şirketleri eli ile oluşturulan yüksek finans gücünün ülkemizde farkına varılmalı çeşitli vergisel kolaylıklar sağlanmalıdır. Böylece finans kaynaklarının çeşitlendirilmesi sağlanacak sigorta şirketleri ekonomiye daha kolay tutunacaktır.

Yapılan adaletsiz vergilemenin piyasa içerisinde sigortalılara yüklenmesi, sigorta hizmetlerine zaten az olan talebi daha da sınırlı kalmasına neden olacaktır. Bu nedenle doğru bir teşvik sistemi içeren vergisel düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca sektörün gelişmesine engel olan sorunların çok iyi tespit ve analizi yapıldıktan sonra kesin olarak çözülmesi gerekmektedir. Bu açıdan sigorta sektörünü sübvansedecek sigortacılık yasası biran önce çıkarılmalı, kısa vadeli sigortalar yerine uzun vadeli sigortalar teşvik edilmeli, sektöre oto kontrol yeteneği kazandırılmalı ve denetlenebilir bir sistemin oluşumu sağlanmalıdır.

Ayrıca sigorta kültürünün aşılandığı bir toplum doğal afetler, terör gibi kayıplara neden olan yıkımlar da devlete yüklenmek yerine kamu-özel iş birliğinin etkin yürütüldüğü bir ortamda devletin yükleneceği mali yükü kolaylıkla transfer edecektir. Böylece sigorta anlayışı ile risk yapısı düşük bir ekonomi ve beraberinde dayanışmayı arttıracak, kamu sektörüne yüklenen yükün azalmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaygil, Akın (2004), “Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği [Sempozyum], Türkiye Barolar Birliği ve TEB, 19-20 Kasım, İstanbul, ss. 3-44
- Alo Maliye.com [<http://www.alomaliye.com/2013/10/19/sosyal-guvenlik-hukukunda-analik-sigortasi-kapsamdaki-sigortalilar-yararlanma-sartlari-ve-saglanan-yardimlar/>], Erişim: 27.08.2019
- Altınsoy, Selçuk (2010), “Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi’nin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Atalay, Ali Utku (2004), Avrupa Birliği Perspektifiyle Hizmetlerin Serbest Dolaşımı Kapsamında Türk Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Aydınalp, Nuray (2012), Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayar, Kıvanç (2009), Sigorta Hasar Ekspertiz Faaliyetlerinin Sigorta İşletmelerine Hasar Maliyetleri Açısından Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bilici, Nurettin (2008), *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayınları: Ankara
- Blog.milliyet.com (<http://blog.milliyet.com.tr/kelimelerin-tarihi---risk--kelimesinin-etimolojisi/Blog/?BlogNo=225803>), Erişim: 07.08.2018
- Boyacıoğlu, Namıka ve Öçal, Mehmet (2018), “Sosyal Güvenlik Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Güvenliğin Finansmanına Kısa Bir Bakış”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:10, S:26, ss.910-923
- Çeker, Mustafa (2017), *Sigorta Hukuku*, 17. Baskı, Karahan Kitapevi: Adana.
- Çelik, Hande (2006), “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumlarında Yeniden Yapılandırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çetiner, Çiğdem (2010), Türkiye’deki Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Mali Performansı Üzerine Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çipil, Mahir (2004), *Dünyada Zorunlu Sigorta Uygulamaları ve Türkiye Örneklerinin İncelenmesi*, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayınları: İstanbul

- Çipil, Mahir (2008), *Risk Yönetimi ve Sigorta*, Nobel Ekonomik Yayıncılık: 2013
- Çoban, Neşe (2009), *Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterlilik, Avrupa Birliği Sigorta Uygulaması (Solvency II) ve Türkiye Değerlendirmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demiray, Muhammet Selim (2006), “Sosyal Güvenlik Kurumlarının Türk Kamu Mali Yapısı İçindeki Yeri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirci, Serdar (2019), “Sigortacılıkta Yeni Bir Yaklaşım: Katılım Sigortacılığı”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:10 (1), ss.25-39
- Demircioğlu, Fatma Eftekin (2006), “Sosyal Güvenlik Kurumlarının Birleştirilmesi Sorunu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Dursun, Günay Deniz ve Kablan, Ali (2017), “Sigorta Şirketlerinde Karşılıklar ve Muhasebeleştirilmesi” *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S:12, ss.68-76
- Ekodialog.com [http://www.ekodialog.com/Sigortacilik/hayat-sigortasi-nedir.html] Erişim: 20.08.2018
- Erol, Ahmet (2011), *Sigortacılar İçin Vergi Hukuku*, Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları: İstanbul.
- Erten, Cengiz (2013), *Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinde Teknik ve Diğer Karşılıkların Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi*, 1.Baskı, Legal Yayıncılık: İstanbul
- Etimoloji Türkçe Sözlüğü [https://www.etimolojiturkce.com/kelime/risk]: Erişim 21.08.2018
- Furtun, İdris Hakan (2017), “Damga Vergisi Makul Bir Vergi Midir?”, *Ankara Barosu Dergisi*, S:2017/2, ss.89-98
- Genç, Ömür (2002), *Sigortacılık Sektörü ve Türkiye’de Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş, s.24
- Gümüş, Sefer ve Uzun, S. Muhammet (2012), *Türk Sigorta Sektörünün Analizi ve Banka Kaynaklı Sigorta Pazarlaması*, 1.Baskı, Hiperlink Yayınevi: İstanbul
- Günaydın, Şirin Deniz (2008), “Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinde Sorun Alanları ve Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündoğdu, Aysel (2016), *Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış*, 1.Baskı Seçkin Yayınevi: Ankara

- Güzel ve Gökçeoğlu (1993), ‘‘Sosyal Güvenlik Sisteminin Temel İlkeleri Bağlamında Sosyal Güvenlik Zammı ve Anayasa Mahkemesi Kararı’’, *Çimento Dergisi*, C.7, S.4ss. 5-13.
- Hatice Yurtsever, (2014) ‘‘Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Hükümler Işığında Sigortacılık Sektörü ve Vergilendirilmesi’’, Sigortacılık (5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu İlaveli), (Ed. Feridun Kaya), 2. Baskı, Beta Yayınları: İstanbul.
- Hızlı, Başak Perçem, (2007), *Sigorta Sektörünün Gelişimi, Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Işık, Abdulkadir, Ay, Hakan, Meriç, Metin, Tunç, Baran (2011), ‘‘Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminde Vergisel Avantajlar ve Uygulamaları’’, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:16, S.1 ss.25-45.
- İnce, Serkan (2011), *Türk Sigorta Sektöründe Teknik Karşılıklar ve Yeni Kurulan Hayat Dışı Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul
- İstekobi.com [<http://www.istekobi.com.tr/sectorler/sigortacilik-sektoru-s20/sektorebakis/sigortacilik-sektoru-b20.aspx>]: Erişim: 30.08.2018
- Karkı, Tuğçe (2016), *Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin ve Hizmetlerinin Vergilendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Kızıltan, Alper Nevzat (2011), ‘‘Senaryo Yaklaşımı ve Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Uygulama’’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Koç, S., Şenol, Z., Çevik, M., (2018), ‘‘Türkiye’de Faaliyette Bulunan Sigorta Şirketlerinin Finansal Performans Analizi: 2006-2015’’ *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, S:4(1), ss. 25-38
- Koçyiğit, Ç. Seyhan ve Dağdaş, Ezgi (2016), ‘‘Banka Sigortacılığı ve Banka Sigortacılığında Müşteri Tatmin Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma’’ *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, C. 51, (1) ss. 1-27
- Kuşçu, S. ve Revanoğlu A. (2011), ‘‘Türkiye Sigorta Sektörü ve Analizi’’ [Konferans] International Conference On Eurasian Economies, Kırgızistan: 12-14 Ekim 2011
- Okay, Ersin (2001), ‘‘Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz’’ *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, S.4, ss.95-122.
- Öncel, Mualla, Kumrulu, Ahmet., Çağan, Nami. (2004), *Vergi Hukuku*, 12. Baskı, Turhan Kitabevi: Ankara.
- Özbolat, Murat (2006), Temel Sigortacılık, Seçkin Yayınları: Ankara

- Özcan, A. İlkem (2011), “‘Türkiye’de Hayat Dışı Sigorta Sektörünün 2002-2009 Dönemi İtibariyle Etkinlik Analizi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C:9, S:1 Mart ss. 61-78
- Özüdoğru, Haşim (2017) “‘Türkiye’de Sigorta Şirketlerinde Veri Zarflama Yöntemi ile Etkinlik Ölçme Üzerine Bir Araştırma” *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, C:53 (3), ss.82-96
- Paçacı, İbrahim (2017), “‘Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistem”’, *Mütefekkir Dergisi*, C.4, S:8 Aralık ss. 313-338
- Sağlam, Nejdet (1996), *Sigorta Şirketlerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliğine Uyum*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Seyhan, Fatih (2008), “‘Finansal İşlem Vergileri ve Türkiye’de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Uygulaması”’, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sgk.gov.tr[http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/hastalik_ve_analik/analik_hali], Erişim: 28.08.2019
- Şahin, Ayhan (2008), *Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Vergisel Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şenyüz, Doğan ve Tatlıoğlu, İsmail (2012), *Kamu Maliyesi*, 10. Baskı, Ekin Yayınevi: Bursa
- Şenyüz, Doğan, Yüce, Mehmet ve Gerçek, Adnan (2015), *Türk Vergi Sistemi*, 12.Baskı, Ekin Yayınevi: Bursa
- T.C. Resmî Gazete, Belediye Gelirleri Kanunu, 26 Mayıs 1981, Sayı: 17354, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Gider Vergileri Kanunu, 7 Temmuz 1956, Sayı: 9362, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Güvence Hesabı Yönetmeliği, 26 Temmuz 2007, Sayı:26594 Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Karayolları Trafik Kanunu, 13 Ekim 1983, Sayı: 18195, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Kurumlar Vergisi Kanunu, 13 Haziran 2006, Sayı: 26205, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu, 3 Ocak 1961, Sayı: 10702, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

- T.C. Resmî Gazete, Sigortacılık Kanunu, 3 Haziran 2006, Sayı:26552, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 31 Mayıs, Sayı: 26200, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmî Gazete, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, 8 Haziran 1949, Sayı:7235, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Taş, Merve Kayaköy (2015), “Dünya Sigorta Pazarında Türkiye’nin Yeri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, S:27, s.133-148
- Taşkın, Ercan ve Şener, Yelda (2005), “Türkiye Sigorta Pazarının Avrupa ve ABD Sigorta Pazarları ile Karşılaştırılması”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, C:49, ss.996-1018
- Topçuoğlu, Metin ve Öztürk, Mustafa (2009), “Özel Sigorta Girişiminin Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından Önemi”, *Vizyoner Dergisi*, C:1, S:1, ss.1-16
- Türk Dil Kurumu, <http://sozluk.gov.tr>, Erişim:05.04.2018
- Türkiye Sigortalar Birliği, “Sigortanın Tarihi” [Erişim: 08.09.2018 [<https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>,]
- Türkiye Sigortalar Birliği, “Türkiye’de Sigortacılık” [<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>], Erişim: 10.09.2018]
- Uni bilgi.net [<https://nedir.unibilgi.net/vergileme-sureci-4/>], Erişim: 02.03.2019
- Uralcan, Şebnem (2011), *Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi*, 3. Baskı, Hiperlink Yayınları: İstanbul
- Uralcan, Şebnem, (2014) “Sigorta Sektöründe Rigor Mortis (Ölüm Katılığı) ve Değişim Faaliyetlerinin Analizi, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, C.3 (5), ss. 21-41.
- Ünal, Targan (1994), *Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi*, Temel Matbaacılık: İstanbul
- Yalçın, Fatma Asuman ve Uydacı, Mert (2002), “Sigorta Pazarlaması ve Sağlık Sigortası”, *Öneri Dergisi*, C:5, S:18, ss.29-35
- Yıldırım, Ferhat, “Sigorta Tarihine Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Kısa Bir Bakış, [[https://www.academia.edu/30869812/Sigorta Tarihine T%C3%BCrk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk A%C3%A7ısından Bir Bakış](https://www.academia.edu/30869812/Sigorta_Tarihine_T%C3%BCrk_Hukuku_ve_Mukayeseli_Hukuk_A%C3%A7ısından_Bir_Bakış)] Erişim 08.08.2018
- Yıldırım, Ferhat (2017), “Übersicherung (§51Versvg) Im Österreichischen Versicherungsvertragsgesetz”, *İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:16, S:2, ss.487-502

Yılmaz, Tayfun (2010), *Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yöntemi ile Finansal Yapının Değerlendirilmesi ve İMKB’de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ebülfez TAŞDEMİR

Doğum Yeri : İĞDIR

Doğum Yılı : 1994

Eğitim Durumu

Lisans : Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi (2012-2016)

Yüksek Lisans : Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi (2016-2019)

İletişim Bilgileri

E-posta : ebulfez-tasdemir@hotmail.com